

YÖN

HAFTALIK GAZETE

FÜSTAN

EYÜP HAN. CENTO'NUN SONU!

İŞTE O ZAMAN...

Türk gençliği bu hafta içinde Türkiye Cumhuriyeti Enerji Bakanına bir avukatlık cübbesi hediye etti. Bu cübbenin üstünde yabancı petrol şirketlerinin semboleri vardı. Mobil'in, Shell'in, B.P.'nin rengarenk markaları, siyah cübbenin üzerinde yeşil, sarı, kırmızı renklerle parlıyordu. Ama ne çare... Yabancı şirketlerin avukatlığını pervasızca üstine almış bulunan Mehmet Turgut Cumhuriyet tarihinde hiçbir Bakanın kabul edemeyeceği kadar ağır tepkilere rağmen yabancı sermayeye hizmet volunda israrla vürüyordu.

AKLIN ALMIYACAGI BIR GİDIS

Mehmet Turgut'u bir yana bırakalım. Bugün Türkiye'de Türkive Cumhuriyetinin geleceği üstünde söz sahibi olmak isteyen bir grubu politikacı, aklın ve hırsızların alınıvacağı davranışları içindedir. Türkivede önemli koltuklara geçmiş kişiler arasında Amerikan firmalarının komisyoncuları vardır ki bu komisyoncuların iç ve dış politikada, siyasette iktisatta ve mağazede programları sudur:

— Biz Amerikan kararlarına takılıyız. Biz Amerika ne derse onu yaparız. Biz Amerikanın daimen yanında gideriz. Biz Amerikanın arzusunuza uyuyoruz.

Nihai Tuncel'in bu sayısında yer alan «Tuncel» bölümünde Pakistan'ın yardım konusundaki tartışmaları dikkate okuyunuz. Türkiye'nin kaderini elinde tutanların içinde, uyuşuk mesleğini dini imanı gibi benimsenmiş bazı kişilerin yüz kırarcı sözlerine raslıyacaksınız. Amerikaya yüzde yüz tâbi politikacıların ve bunların çevresindeki ilemlerin seçimlere doğru giderken bu kadar pervasız bir biçimde ortaya çıkabileceklerinin anlamı nedir?

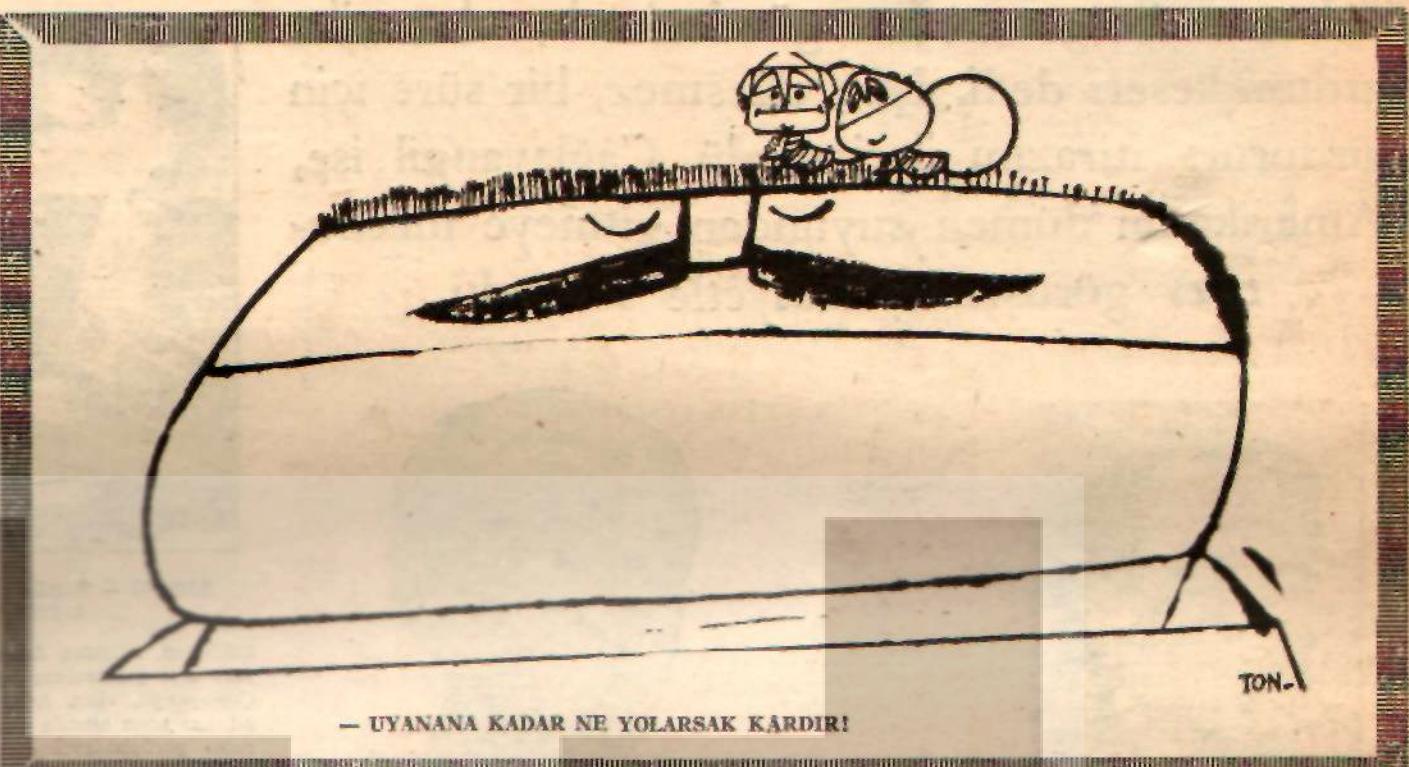
Hafta içinde Milliyet gazetesinde Abdi Inekçi Mehmet Turgut'un Petrol Ofisi hakkında aldığı yani kararlara deşinerek Enerji Bakanının «giriştiği bazı tescibîlerle seçim arifesinde hem kendisini hem de partisini eiddi sahibler altına soktuğu» tekrarlıyor. Ve Mehmet Turgut'lu Adalet Partisi için bir «talihsızlık» sayıyordu. Bu düşüncenin doğrulayacak bazı gelişmeler olmuş. Enerji Bakanı kendi memleketinden adaylığını koymamış ve tepkiyle kırılmıştır. Süleyman Demirel'in Morrisonluğu ise bütün memlekette dalgalanmaktadır. Bütün bunların seçimlerde birer zaaf savılaçğı, ve öteki partilerin bu noktalarlardan hâlcuma geçecekleri de açık tir.

Öyleyse Adalet Partisi yöneticilerinde, seçimlere yirmi yirmi beş gün kala yabancı sermayeye ve Amerikaya sırın görünmek gayretkesiliği nedendir?

İÇERDE VE DİSARDA

Her davranışın muhakkak bir sebebi vardır. İnsanlar—eğer dengeyi etkileyicek kadar sınırları bozulmamışsa— yaptıkları hareketlerin sonuçlarını hesaplarılar. Bu bakımdan Süleyman Demirel'den başlıvarak Mehmet Turgut'a ve bazı ideal arkadaşlarına kadar tümlesinin fiilleri ileriye doğru uzanmış birer yatırım sayılmalıdır.

Sunu unutmamak gereklidir ki Türkivedeki seçimleri izleyenler yalnız Türkler değildir, Türk vatandaşları değildir. Türkiye Cumhuri-

— UYANANA KADAR NE YOLASAK KARDIR!

yetinin sınırları dışında ve içinde bazı yabancı gözler, seçimlere dik katlarını çevirmiştir. Özellikle Amerika Türk seçimlerinin adeta içindedir. Türkivedeki Amerikan şirketlerinden Amerikan bankalarına kadar geniş çevreler ve bu çevrelerin A.B.D. deki merkezleri Türkivedeki seçimlerin sonucuya yakından alâkalıdır. Alâkanın sebepleri açık ve seçiktir. Söyle ki:

- 1 Türkivede Adalet Partisi seçimi kazanırsa yabancı sermayenin kesin biçimde hizmetine girmiş bir iktidar kurulacaktır.
- 2 Bu iktidar dış politikada uyuşuk yolundan ayrılmayıcaktır...
- 3 Yabancı petrol kumpanyalarının isteklerine geniş bir alan açılacaktır.
- 4 Madenler meselesi Mr. Ely tasavvûsunun teklif ettiği yönlerde çözümlenecektir.
- 5 Yerli compradorlarla yüzlerce ortaklığa girmiş Amerikan firmalarının «tatlı pazar»daki sömürme ticaretleri istenildiği gibi yürütülecektir.
- 6 TürkİYEYE yatırımları yapmış Amerikan kapitalizminin geleceği Türkivede bir süre için teminat altına alınmış olacaktır.

Sözün kısası: Amerika «tatlı kârlar» pazarı Türkivede yaptığı yatırımların en sadık bekeci olarak Adalet Partisini görmekte ve Adalet Partisi yöneticileri de Amerikaya hizmette kusur eylemeyeceklerini her fırsatı ferdilerine göstermeye çalışmaktadır.

Bunun için içerde seçim şansını bir ölçüde baltalıyor gibi görünen ve vatandaşların tepkisini çekmek davranışları yabancılar ve disardiklere yapılmış seçim yatırımından başka sey değildir.

Seçimlerde para denen nesnenin ne kadar önemli bir rol oynadığı düşünülürse, bankalarıyla, şirketleriyle, petrol kumpanyalarıyla Türkiveden içine yerleşmiş Amerikan kapitalistlerinin seçimlerde nasıl güçlü bir rol oynayabileceğini açıklar.

İşte bu memleketin vatansever insanları, milliyetçilerini cileden çıkararak yabancı sermaye ve Amerikan usaklısı davranışlarının temel sebepleri bu hesaplarda yatkınlardır.

Adalet Partisi yöneticileri içteki compradorların ve dışındaki kapita-

listlerin desteklerine dayanarak girişikleri geniş seçim yatırımlarında ikide bir su sözü tekrar etmektedir:

— Oyları bölmeyiniz, iktidara çoğunlukla gelmeliyiz.

Iktidara niçin çoğunlukla gelmek istemektedir Adalet Partisi? Elbet bunun da sebenleri vardır. Ufak bir deneme Ürgüpü koalisyonunda yürürlüğe konmuştur. Petrol Ofisi ve Etibank Genel Müdürlərinin değiştirmek isteyen Enerji Bakanının karşısına birtakım engeller çıkmıştır. Bu engeller kabinetindeki MP. li Bakanlar ve YTP. li Recai Iskenderoğlu'dur.

Demek oluyor ki herhangi bir koalisyon Adalet Partili compradorların arzularını istedikleri gibi yürütmelerine set çekerdir.

Bunun içindir ki «çoğunlukla iktidara gelme» fikri üstünde hassasiyetle durulmaktadır.

Farzedelim ki seçim tahminlerini altüst eden bir sürpriz oldu. ve Adalet Partisi çoğunluk kazanarak tek başına iktidara geçti. O zaman ne olacaktır?

O zaman Adalet Partisinin basında bulunan komisyoncuların alacakları kararlara memleketin sağlam kuvvetlerinde büyük bir tepki baslayacak ve 27 Mayıs Anayasası yönlerinden sanmış olanlara karşı en başta gençlik olmak üzere ileri kuvvetler direneceklerdir.

Bugün sokaklara «Petrol milieleştirilmelidir» diye yazanlar, «Empiryalizme baydos» diye bağırırlar. Enerji Bakanına yabancı şirketlerin armalarıyla süslennmiş avukat cübbesi hediye edenler, Morrison firması komisyoncusunun Türkiveden Başbakan olup bu memleketin milli kaynaklarını, madenlerini, petrolünü yabancılarla peskes çekmesine tahammül edemeyeceklerdir.

İŞTE O ZAMAN...

TürkİYEyi bekleyen büyük tehlike şimdiden görülmektedir. İşte o zaman Amerikan uyuşukluğunda doktora yapmış çevrelerin Amerika'ya dayanarak her işi yürütme çalısapları aşıkardır.

Bunlar gerekirse yabancı kuvvetleri kendi emellerini gerçekleştirmek için yardıma cağırlılar...

Ve şeklen bir hükümet kurulu olduğu için bu çağrılarına hukuki bir bliç vermeğe cahsabılırır...

Dünvanın her yanında Amerikan kuvvetlerinin vazifesi Amerikan kapitalizmini ve bu kapitalizmin ortakları olan compradorları desteklemektedir.

TürkİYE'nin sağlam kuvvetleri bu tehlikeye karşı şimdiden hazırlıklı olmalıdır. Bugün sorumlu mevkilerde olan Adalet Partililerin vatan ihaneti gibi görünen çığırca kararları geleceğin sorumsuz iktidarlarına en büyük işaretlerdir.

Şu halde bugün yapılacak olumlu davranış Adalet Partisi karsısında geniş anlamda bir antiempiryalist cephe kurmaktır. Sağduyu sahipleri önce bu antiempiryalist cephenin seçimlerde çoğunluk kazanmasını sağlamaya çalışmalıdır. Sosyalistler bu cephenin en ucunda ve en şereflü yerindedirler. Gençlik dikkatli ve uyruk bulmalıdır. Çünkü Türkiye tarihi bir dönemini yaşıyor. Bu dönem satılıklarla, milliyetçilerin mücadeleşidi.

Yazımızı Atatürk'ten bir parça ile bitiriyoruz. Diyor ki sevgili Atatürk:

«...Efendiler, pek güzel bilirsiniz ki, padışahlarla halifelerle yönelikmiş ve yönetilen ülkelerde yurt için, ulus için en büyük tehdîke, padışahlarım, halifelerin düşmanlara satın alınmalarıdır. Bu, çoğu zaman kolaylıkla sağlanabilir miştir. Meclislerle yönetilen ülkelerde ise en yıkıcı durum, kimi milletvekillерinin, yabancılar adına ve çırkına çalmış ve satın alınmış olmalarıdır. Millet Meclislerine dek girmek yolunu bulabilen vatan hainlerine raslanabileceğine tarihin bu konudaki örnekleriyle inanmak suronluğu vardır.»

Satılmışların yönettiği bir parti bugün Türkiye'de iktidara adayılığını koymuş olduğunu iddia ediyor. Durumun en açık ve seçik ifadesi budur. Ve Türk gençliğinin Atatürk'ün yukarıdaki sözlerini hatırlan bir an önce çıkarmaması gerekmektedir.

İlhan Selçuk

PAKİSTANA YARDIM MESELESİ KABİNEDE:

Mehmet Turgut, «Jet gönderirsek, Amerika yardımı keser» dedi. İşık, «Kesmez, bir süre için durdurur» itirazını ileri sürdü. Çağlayangil ise, «Amerikanın dümen suyundan gitmeye mecburuz» görüşünü ciddiyetle savundu.

Mehmet Turgut

Yabancı petrol şirketlerinin taşlısız savunucusu Mehmet Turgut, artık dayanamadı ve söz istedti:

«Başbakanın Iran Başbakanı ile Pakistan'a gitmesine taraftaram. Yalnız sakin jet uçakları göndermeye kalkışmıyorum. Yanlış alacağımız bir karar sonucu, Amerika bize yardımı kesebilir.»

Eregli Çelik açılış töreninde «solculara ölüm» nutukları çeken Saynay Bakarı Ali Nallı Erdem ise, derhal arkadaşını destekledi. Disipleri Bakarı Hasan İşık, bu teşâhuş sözleri, çok bilmiş bir eda ile düzeltmek ihtiyacını duydular. Yardımın kesilmesi endişelerine mahalle yoktu:

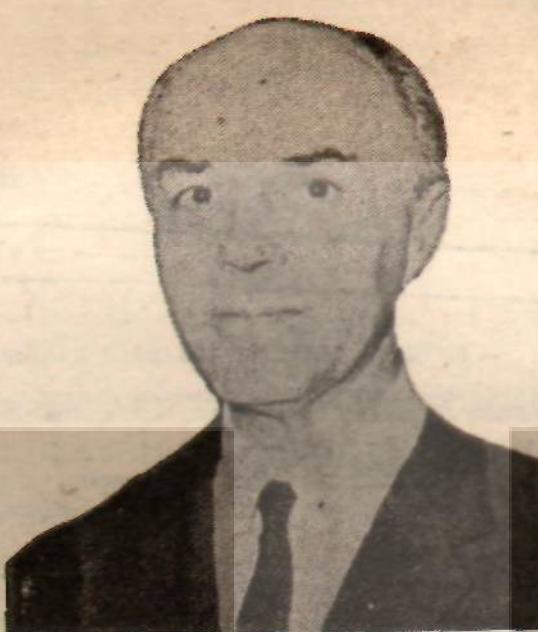
«Amerikanın dış politika surajında Türkiye'ye yardım yapmak gerekiyorsa yardım yapılır. Böyle olaylar, direkt olarak yardımın kesilmesine yol açmaz. Olsa olsa, Amerika, yardımını geciktirmek suretiyle tenbihlerde bulunabilir.»

Amerikan yardımının geleceği hakkında bu çok heyecanlı konuşmalar, Pakistan'a yapılacak yardım konusunu görüşen Bakanlar Kurulu toplantılarında geçti. Toplantıya Başbakan ağıt ve durumu özetledi:

«Majeste Rıza Pehlevi ile yaptığım telefon görüşmesinde, Ek-selans Başbakanın gönderdiğini söyledi. Iran Hükümeti, Pakistan'a gıda ve petrol yardımını yapacakmış. Majesteleri, bizim de 25-30 jet ile mühimmat ve sağlık yardımını yapmamızı istiyor. Ayrıca Iran Şah, kendi başkanı ile birlikte, benim de Pakistan'a gitmemi arzulamaktadır. Bugün Iran Başbakanı ile Pakistan'a yardım meselesini görüşeceğiz. Yardım hususunda karar sizindir. Liderler, karar alma yetkisini, Bakanlar Kurulu'na barakmuştur.»

Başbakanın sonra söz alan M. P. İl Devlet Bakanı Hüseyin Ataman, «Pakistan'a, derhal her türlü yardım yapalım. Ayrıca Başbakanın Pakistan'a gitmesinde moral bakımından fayda vardır.» sözüne savundu. Daha sonra İmar ve İskan Bakanı Recai İskenderoğlu düşüncesini açıkladı:

«Türkiye insan haklarının özgü olan yaşamı hakkına yönelik tecavüzlere, Birleşmiş Milletler Anlaşmasının esprisi içinde, in-

Hasan İşık

san hakları beyannamesine imza atmış bir millet olarak, kesinlikle karşı çıkmamıştır. Pakistan, baksız bir tecavize uğramıştır. Çatışma, bu ülkelerin hudutlarında bir değişiklik yapmasa dahi, binlerce insan olacak, Amerikan silah fabrikatörleri zenginleşecektir. Bu sebeple, NATO ve CENTO paktları hükümlerinden önce, Türk Hükümeti, Birleşmiş Milletler Anayasasının kendine bayrak yapıp, ekonomik çıkarları uğruna devletleri ve milletleri evsa telâkki eden zihniyetin karşısına dikilmelidir. Ar-Atı Amerikaya yeter diyalim! De-

Gaulle, Fransız milletinin tarihi haşmetini yeniden lhya etmenin çabası içinde bulunurken, on kat daha fazla tarihi haşmete sahip bulunan Türk milletinin temsilcileri olarak, insanlık idealı uğruna yeter bayrağını çekelim...» Bu görüşlerdir ki, Milli Kurtuluş Mücadelemizde en candan yardımlarda bulunan, haklı Kıbrıs dâvâmâzda, bütîn dost ve müttifiklerimiz bizi yalnız bırakmamıştır. İlk olumlu seydayı bizim içim haykûn kardes Pakistan milletinin bu kritik anında, bütîn güç ve imkânlarınızla yanında değil, içinde bulunmamışız. Yilda zaten 25-30 jetimiz düşmektedir. Pakistan'a göndereceğiz 15 jet bizim için fazla bir kayıp ol-

mayacaktır. Ayrıca ayıldız kartı taşıyan bir askeri birliği de oraya sevkedelim.»

İskenderoğlu'nun bu beklenmedik çıkışın, Kabine üyelerini şaşkınlık yapmasına dahi, binlerce insan olacak, Amerikan silah fabrikatörleri zenginleşecektir. Bu sebeple, NATO ve CENTO paktları hükümlerinden önce, Türk Hükümeti, Birleşmiş Milletler Anayasasının kendine bayrak yapıp, ekonomik çıkarları uğruna devletleri ve milletleri evsa telâkki eden zihniyetin karşısına dikilmelidir. Ar-Atı Amerikaya yeter diyalim! De-

Gaulle, Fransız milletinin tarihi haşmetini yeniden lhya etmenin çabası içinde bulunurken, on kat daha fazla tarihi haşmete sahip bulunan Türk milletinin temsilcileri olarak, insanlık idealı uğruna yeter bayrağını çekelim...» Bu görüşlerdir ki, Milli Kurtuluş Mücadelemizde en candan yardımlarda bulunan, haklı Kıbrıs dâvâmâzda, bütîn dost ve müttifiklerimiz bizi yalnız bırakmamıştır. İlk olumlu seydayı bizim içim haykûn kardes Pakistan milletinin bu kritik anında, bütîn güç ve imkânlarınızla yanında değil, içinde bulunmamışız. Yilda zaten 25-30 jetimiz düşmektedir. Pakistan'a göndereceğiz 15 jet bizim için fazla bir kayıp ol-

jetimiz.»

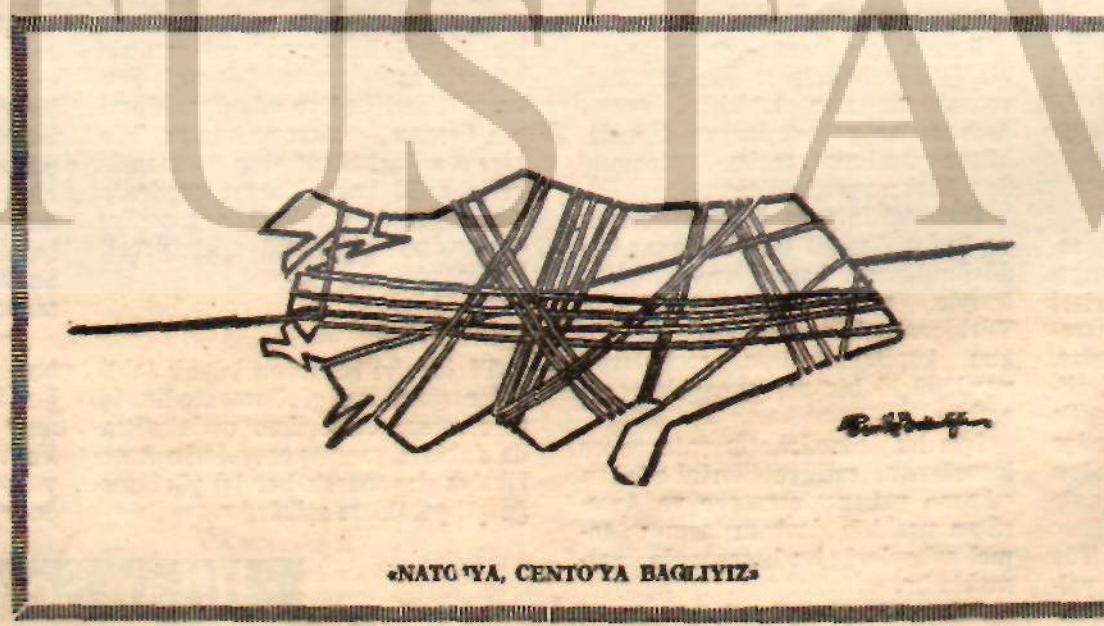
SASTRI - SABIR ÇOCUKLARIM, ŞİMDİ BAŞKA AGİZLARI DOYURUYORUM...

kaldırsan, altından Amerika çıkarıyor» diye gazetecilere dert yandı. Çağlayangil, «Ben Amerikayı değil, her taşın altında Çini görüyorum» görüşündeydi. Urgüpeli ise, «Büyük devletler, tabii ki her yerde bulunuyorlar» diyordu.

Daha önceki siyasi parti liderleri otaplantıda, buna benzer bir hava içinde geçmişti. İnönü ve Böllükbaşı'yı yanına getiren toplantıda, Başbakan Urgüpeli, Iran'ın elindeki silahlıları Pakistan'a göndermek hususunda Amerika ile temas geçtiğini, fakat Washington'un «savunma için verilen silahlıların başka bir ülkeye savasa tâhsis edilemeyecegi» cevabını verdiği açıkladı. NATO işi bir devlet olması ve silahlı kuvvetlerinin büyük bir kısmını NATO emrine vermesi dolayısıyla Türkiye de aynı durumdaydı. Ama Böllükbaşı, bu görüşe iltilaf etmedi. Böllükbaşı, «Derhal we her türlü askeri yardım görüştürüm savunuyorum. «Pakistan'ın istediği jet uçakları hemen verilmeli ve orada savaşa tâhsis edilemeyecegi» dedi. Ne var ki, Böllükbaşı, «Mevcut bütün anlaşmalar içinde gerekli kararı almak» tezini savundu. Sadece Hindistan'ın değil, Pakistan'ın da bazı kabahatleri olduğunu hatırlattı. Diğer liderler de ihtiyat tarifiyardılar. Bu havada Türk-Iran görüşmeleri «Ateş kesilmeli, barışçı yollardan çözüm yolu, dostluk, kardeşlik, dayanışma gibi sözlerle dolu bir bildiriye sonuçlandı. Başbakan yerine Hasan İşık, Iran Başbakanı ile birlikte, Pakistan'a gönderildi. Jet yerine, Kırıkkale yapımı silahlılar verilecegi açıklandı. Onemli başkanlara ve ilgiliye ates kesme yetkileri gönderildi. Johnson ve Wilson'a «CENTO dayanışması tizinde durulması» hatırlatıldı. Ote yandan da özellikle Hindistan Büyükelçisi, iki tarafın da dostu olduğunu söyledi. İskenderoğlu, büyük bir samimiyle, «Hangi tari-

anlaşmasına göre gönderilmesine devam edildiği anlatıldı. Política, hem Pakistan'ın gicendirmemek, hem de Hindistan'ın ve daha yüksek seviyede Amerika ve İngiltere'yi hoşnut etmek amacıyla güdüyordu.

Böyle bir politikanın hem İsa'yı, hem de Musa'yı kızdırması, imkânsız değildi. Halbuki aynı Türkiye, bundan iki yıl kadar önce, anlaşmalarдан doğan en ufak bir zorunluluk olmadığı halde Hint-Çin hudut anlaşmazlığı sırasında, Hindistan'a silah sevkedeceğini cerh açıklamıştı. İşbu daha açık bir taraf, Hindistan Büyükelçiliğinin bu karardan haberini yaktı, ve karar, Yeni Delhi'deki Amerikan Büyükelçisinin açıklamasından öğreniliyorlardı. CKMP Genel Başkanı Türkeş, bu açık olayın tamamlanmadandır. Ne var ki, Pakistan, Türkiye'nin Hindistan'a silah verme kararını öğrenince, bu silahlıların günün birinde kendisine karşı kullanılacağını çok iyi biliyor. İşbu açıklığı için, derhal harekete geçmiş ve Türkiye maheubane karamadan vazgeçmek zorunda kaldı. «Süttent ağı yanın Hareciyem» şimdî silah gönderme konusunda, çok daha ihtiyatlıdır... Ne var ki Hindistan ve Pakistan'da malzeme ve ikmal durumu yetersiz iki zayıf ordu karşı kıyadır. Hava üstünlüğü son derece önemlidir. Eğer bir ates kes anlayması sağlanmazsa, savaş jeti, tankı ve akaryakıt bol olmanın lehine gelicektir. Bu sebeple, askeri yardım tarafı için hayatıdır. Nitekim Eyyüp Han, «Pakistan gerçek dostlarım, bu hâdise ile daha iyi tanımıştır. Biz boş tâf değil, yardım istiyoruz ve yardım için de her yere başvurmayı hazırız» demisti. Pakistan'ın CENTO ve SEATO dostu Amerika ve İngiltere'den yardım yoktur. Pakistan, ancak Anglosaksonların çatırına isleyen bu paktları kapısını dağlı calımayı lüzumsuz bulmuştur. Zira çok iyi bilmektedir ki, Amerika müttifiki Pakistan'dan çok, tarafsız Hindistan'ı tutmaktadır. Hatta Hint-Pakistan çatışması, Eyyüp Han'ın devrilip yerine uslu bir Amerikan dostu generalin gelmesini sağlarsa, Washington çatışmayı çok mutlu bir olay sayacaktır. C.I.A., Eyyüp Han kişilik sahibi bir dış politika uygulamaya çalıştığından, bu rüyayı görmektedir. Nitekim, Pakistan seçimlerinde C.I.A., Eyyüp Han'ın muhaliflerine maddi ve manevi yardım yapmıştır. Eyyüp Han'ın Amerika seyahati iptal edilmiş, tekrar tazelenmemiştir. Hindistan Başbakanının daveti ise yenilenmiştir. Hindistan'a iktisadi yardım verilmesi, Pakistan'a yapılacak yardım durdurulmuştur. Washington, açık şekilde, SEATO, CENTO ve ikili anlaşmaya rağmen, bağıntılı Pakistan'ın yanında değil, bağıntılı Hindistan'ın yanındadır. Bu durumda Pakistan, müttifiklerinden sadece Iran ve Türkiye'ye güvenir. Açık bir saldırısı karşın-

NATO'YA, CENTO'YA BAGLIYIZ...

— Terçuman'dan —

daydı. Gerçi Pakistan, bir türli çözümlenemeyen haklı Keşmir'da vasında müslüman halkı harekete geçirmek amacıyla Keşmir'e mücahitler göndermiş. Hattâ 9 Ağustos'ta Keşmirli müslüman liderlerin öncülüğünde bir hareket bile planlamıştı. Fakat mir'de ola planlamıştı. Fakat bunlar, Kasım'da olağan seylerdi. Hindistan ise, Keşmir'in dışına çıkmak Pakistan'a açık saldırısını bulmuştur. Pakistan haklıydı, yardım ihtiyacı vardı ve haklıydı, yardım ihtiyacı vardı ve mütefekkilerinden ancak Türkiye ve İran'dan yardım bekleyebilirdi. Bizim gözümüz ise, her zaman olduğu gibi Amerika'ya çevrildi. Eğer çabuk bir ateş kes ile durum kuriarılmasa, Pakistan - Türk dostluğu da yıkılıp gidecekti.

Amerika'nın dostu Pakistan, en sağlam desteği, Komünist Çin ve Endonezya'dan görünü. Çin, Hindistan'ı şiddetle takib etmiş, Pakistan'ı tam olarak destekleyeceğini açıklamıştır. Tam destek vadisi, çatışma önlenebilir ve Çin malzemelerini tamamlaması, yakın bir gelecekte Pakistan'ın, Çin ve Endonezya'nın yanında yer alarak Asya'da, Afrika'ya da yayılma istidadi gösteren güçlülük bir yenilikçi emperyalist milletler grubu teşkil etmesi beklenmektedir. Her halükarda, birkaç gün önce yayınladığım bir broşür "İşçilerne ortak güvenlik ve birbirlikte savunma sağlamak, ekonomik refahlarını artırmak ve aralarında vakıf dosluğunu, işbirliğinin ve karşılıklı anlayışı daha da kuvvetlendirmek, amacıyla kurulduğu söyleyen CENTO'yu artıktır. Pakistan'ın CENTO ve SEATO'ya ilfat etmesi artıktır. CENTO, emperyalist ülkelerin silahlı kuvvetlerinin Orta Doğudaki mevcutiyetine, ortak savunma edebiyatı altında bir mesruyeti vermek, Pakistan, Türk ve Iran ordularını, Anglosakson ülkeleri altında koordine etmek ve bu ülkelerdeki istisnaların bütün işleri haremeleri, "Yüksekkâfiyetler ve İrtibat Komiteleri"nin polisi faaliyetleri ve yerli millî emniyet teşkilatlarıyla sağladığı sıkı işbirliği sayesinde ezmen amacını gütmektedir. CENTO, bu niteliği ile iflas etmiştir. CENTO ile birlikte, Pakistan-Türk dosluğunu da yıkmak mak ya da yaşatın hâlen Türk Hükümetinin elindedir. Elbette Hint-Pakistan çatışmasının durdurulması için her türlü çaba gösterilmeli. Çin'in de işe katılmasıyla çatışmanın ciddi ve çok tehlikeli bir dünya buhranı hâline gelmesi önlenmeye çalışılmalıdır. Ama Pakistan'ın gerçekten dostumuz olduğunu unutmamak ve onu tamamen desteklemek şartıyla...

1966 Plan çıkmazı

Seçimlerden sonra iktidara gelecek siyasi partileri, son derece güç bir mesele beklemektedir. Zira 1966 yılı programı finansmanı 2,5 milyar 990 milyon liraya ulaşmaktadır. Bu hesapta, memur maaşlarına zam 600 milyon, asgari geçim indirimlerinin yükseltilemesi 400 milyon lira olarak yer almaktadır. Demirel, teknisyenlere bu zamların tehirinin uygun olacağını söylemek istediyede, DPT Müsteşarı Memduh Aytur, "Once hükümet görüşünü açıklasın. Hükümet açılıp kapatmasına kararlı mudur" dedi.

Tabii ki mesele, her zaman olduğu gibi yarın tedbirlerle geçitirilmeye caşılıcaktır. Bir defa yüzde 19 oranında yatırım, gerçekteşirelimeyecektir.

Memur maaşları zamını ve asgari geçim indiriminin yükseltmesini erteleme yolları aranacaktır. Personel Dairesinin, memurların sınıflandırılması içinde gerçekleştirilen, maaş zamının ertelemek için iyi bir mazeret olacağının düşünlülmektedir. Bu arada biraz yatırım yapma endesi ve en fazla yon korkusu iktisadi devlet teşebbüsleri mal ve hizmetlerine bir miktar zam yapmaya itebilir.

Seker, elektrik, kömür ve çelik ilk planda zam yapılacak maddeler arasındadır. DPT, arsa ve arazinin esas şekilde vergilendirilmesini zorunlu saymaktadır. Müsteşarı Aytur, "İstanbul'da bazı iş adamlarını memnun etmek için ku rulan Alaybek Vergi İslah Komisyonuna şiddetle gatmuştur.

Bakır Emperyalizmi?

Petrol savaşa, bir önemli emperyalizm örneğini unutturmamalıdır. Amerika petrol gibi önemli bakır kaynaklarımıza da el koyma çabası içindedir. Cyprus ve Climax Molybden gibi Amerikan şirketleri, hukuki mevzuatın dev teşkil ile, Karadeniz bölgeleri bakır kaynaklarına göz dikmişlerdir. Karadeniz bakır işletmelerinin tevsiî için gerekli krediyle verecek Dünya Bankası - ki Amerikanın nüfuzu altındadır - , "devlet teşebbüsüne kredi vermeye" demisti. Yani kredi, Amerikan şirketleri ortak edilirse hazırda. Erbank, bu yağmaya şimdiden kadar karşı koymustur. Genel Müdür Tahsin Yalabık, boraks gibi bakır içinde de direndiği için istenmeyen kişi olmuştur.

Başa bir yağma örneği, Ergani Bakır madeninin zenginleştirilmesi konusunda görülmüştür. Proje dış kredi soygununu gösteren gütür bir örnktir. Amerikan teknellerinin emrinde çalışan Export-Import Bankası, Ergani'nin düşük tenörlü bakır cevherinden yüksek randırmalarını sağlayacak tesisatın dış finansmanını karşılamayı kabul etmiştir. Bu iş için, yüzde 6 fazlı 8 milyon dolar verecektir. Yalnız Amerikan bankasının bazı ufak şartları vardır: Parsons - Jurden adlı Amerikan mühendislik firması, misavir olarak kullanılaçaktır. Bu kabul edilmiş ve misavir firmaya 1,5 milyon dolar ödemiştir. Parsons - Jurden firması, bu cins kazıklama kredilerinde adet olduğu üzere, tesiler 183 milyon liraya kadar direk hesaplar yapmıştır. Türk mühendisleri ise, "Hayır, biz bu iş 41 milyon liraya yaparız. Dış finansman olarak da 1,2 milyon dolar yeter demizlerdir. Bunu üzerinde kuyamet koprifürst. Zira Amerikalı misavir firma, işi emanet usulü ile 183 milyon liraya ka patma kararındadır. Amerikan Bankası, yabancı firmayı zengin etmek amacıyla kredi verme heve sindir. Türk mühendisleri, bu tatlî yatırım bozmaktadırlar.

Derhal bir mühendis bulunup, sabotajçı mühendisler Enerji Bakanına şikayet edilmistir. Ama rapor üzerine kurulan, ikisi Amerikalı beş kişilik birlikte heyeti, Türk projesini uygun bulmuş,

Export-Import ve Parsons - Jurden tertihi suya düşmüştür. Türklyenin bu işten kazancı 140 milyon liradır. Bakan şimdî Export-Import ve Parsons - Jurden gibi mütəber yabancı şirketlerin tâthâ kârına engel olan ve onları kızdırın Ergani Bakır İşletmesi Müdürlüğüne değiştirmeye kalkarak, bu «affedilmez gaf» tamire uğraşmaktadır!

Coca-Cola Rezaleti!

Bakanlar Kurulu, nihayet New York'ta kurulu The Coca-Cola Export Corporation firmasının, Türkiye'de Coca-Cola şâli fabrikası kurmasını kabul etti. Daha önce de Pepsi-Cola böyle bir tesis açılmıştı. Türkler, Coca-Cola şirkeleri öğrenmesi diye, tesis, yüzde yüz yabancı sermaye ile kurulacaktır. Coca-Cola, bu iş için 57 bin dolar aynı, 43 bin dolar nakil sermaye yatıracaktır. Açıkçası şirket, "ihracat yapacağım" iddiasıyla, Yabancı Sermaye Teşvik Komitesi ile Bakanlar Kurulu barajlarını kolaylıkla aşmıştır. Belirttilğine göre şirket, Coca-Cola şâli için gerekli ithal mal ham ve yaradıcı madde ile transfer edilecek kâr bedeli kadar, bir sonraki yıl ihracat yapacak ve Türkiye Coca-Cola yüzünden döviz kaybına uğ-

SAGDAKİ ÇATLAKLAR

Bir hayli zaman var ki asır sahî cephe derî çatıtlaklar belirdi. İşte size bu çatıtlaklardan bir örnek dizi:

«Milliyetçilik taslayan İhtiyaç kozmopolit! Altmış yıl önce idâdide okuduğu tarihle, Selçuk Baykası, Kayhanlılar gibi meselelerin tartışılmasına katı ve mutlaka bir iş yapmak, bir şey yapmak istiyorsan Afrika'ya git de eyni kurulan zenî cumhuriyetine anayasalar hazırla...»

Bu cümleler, Adalet Partisinin İstanbul liste sinin ön seçim sonunda en başta yer alan adayı Ordinaryüs Profesör Ali Fuat Basgil'e hitaben yazılmıştır. Hanf bu bir zamandan Cefal Bayar'dan sonra Cumhurbaşkanı adayı, gönüllüsüz müstafa senatör Ali Fuat Basgil'e hitaben.

Aynı vazıda, "Basgil'in milliyetçi olduğunu iddia etmek insan düşüncesiyle alay olur" hükümlüne de varıldıktan sonra Sayın Ordinaryüs Profesörün bir din ve milliyet düşmanı olduğu iddia edilmektedir. Profesör Basgil'den nakdedilen cümlelerde göre Profesör milliyetçiliği «colektif bir eğilim» milliyet de «Mahâbi ve mevzi bir fikir» olarak sıflandırılmıştır.

İNANMAMAK GÜC

Basgil'in yazılıcı cesitli yazılarından cümleler olarak ileri sürüldüğü iddiaları sağlamıştır. İdâde sahibi Nihal Atsız'a göre Ali Fuat Basgil, «toplum içinde franc ve karakter yoksunluğu dolayısıyla (kuvruk) bille olmaya lâyk deşiken (Basgil) elbî bîbüyük idâde sovdâ takınan zavâl»dır. Türkler Türklerin türkî irkların özel bir karmaşılığı olduğunu ve Orta Asya Türkleri ile dil akrabâlığından disinda bir vakınlî bulunmadığını ileri sürecek kadar da Türklerin otostanadır.

Nihal Atsız 1940 lardan beri memleketimizdeki irkçılık akımının içinde gelen ve bir türli de eğilip bükülmeyecektir.

BU DA BİR BÂŞKASİ

«Bîz Anadolu Türkleri. Müslüman Türkler bölgesinde bulundukomuz için Müslümanız. Eger Gayavuzlar arasında doğsaydık Hürriyet, Karayalar arasında bulunsaydık Musevi, Yakutlar ve Saman Altaylılar arasında yaşasaydık saman olacaktık. İnanç bakımından avnı olsamka beraber, wasavis bakımından Arap Müslümanları ile Türk Müslümanları arasında büyük bir ayırım olması tabiidir. Samimi dîndar Türk halkı içinde yaşayan Müslüman azınlıklara da güvenmez, kiz almaz, kiz vermez. Gerçek dîndar Türk halkında sov şuru çok kuvvetlidir. Nurcu'luk maskebine hürriyetin azınlık irkçılığının kılıçlarından çok kazahlarında ve şehirlerde yayılmış da buna olaştırmaktedir.»

Bu cümleler de İslâmîtehî ve nurcu'luk savunulara bu arada Basile'e karşı varılmış bir yazdırılmıştır ve bu satırların yazarı İsmail Hakkı Gökhan'a göre «Nurenu'luk Türk düşmanlarıdır. Kürten ve kırıkkale'ye atasözü unutulmamıştır.»

DEVAMI VAR

«Nur Risalelerin savunduğu nur, Türkîlik içâr eden siyasi ümmetçilikdir. Menfîdir, şameillidir, zararlıdır diye yerlenen milliyet îse, gerçek milliyetçilikdir... Ali Fuat Basgil ile Nuredîn Topçuya gelince: Bu iki tanımımız kışlân, Türkîlik ve Türkîlik hakkındaki fikirler artist bir sur değildir. Bîllîndî gibi, ikisi de Anadolu Türkîliği Türk savırmazlar. İkisi de Türkîlige karşıdır.»

Bu satırların yazarı da Türkîlik ve irkçılık haremelerinin öncüsü Nihal Atsız'ın kardeşi Namet Neđet Sançardır. «Gerkçe severlerle Bildiri basılı bir yazısından aktarılmıştır yukarıdaki cümleler...

UZLASTIRMA GAYRETLERİ

Irkıçilar, Turancılar, Türkçüler, Anadolucular, Kızıl Elmacılar, Nurcular, Ummetçüler, Nasyonal Sosyalistler ve benzeri adlar altında sıralanan sahîcephedeki bu çatıtlakları toplamaya gayret edenler

râniyacaktır. Yalnız ne var ki, Coca-Cola sağlayacağı bîlik kârları İlâhi'ye Türkiye'de tutacak değildir. Hiç şüphe edilmesin, su veya bu şekilde kâr transferi yapacaktır. Türkiye'nin meyva sulârının da gelişmesini engelleyen sağlığa zararlı bir kafeinli gazoza kapılarını hiç bir şekilde açmamak gereklidir. Pepsi-Cola ve Coca-Cola fabrikaları, ülkemizde, yabancı sermaye köleliğinin sembolü olarak yükselseceklerdir.

Yanlış bir grev kararının sonu

Petrol-İş'in Siirt bölgesinde Türkiye Petrolleri işyerlerinde uygulanma karar verdiği grev hakkı da dergimize yayınlanan incelime ve notlarda, bu grevin ne işçi haklarını korumak ve ne de memleket yararı ile bağıdatamadığı belirtildi. Türkiye Millî Genelik Teşkilatının ve Türkiye Millî Talebe Federasyonunun aracılığı ile bu grev kararı nihayet geri alındı. Anlaşmaya varabilmenin ilk

Prof. Ali Fuat Basgil
Ne İsa'yı, ne Musa'yı...

de vardır. İşte yukarıdaki tartışmaların ardından bu yolda yazılmış bir yazıtın cümleler:

«Bîz milletçe el ele verip kuvvetlenmek ve bir kardeşlik havası içerisinde hizur ve refâlu kavuşup yükselselim istiyoruz. Milliyetçiliğimizin temel görsüllü budur. Arzu ettikimiz birlik ve kardeşliğin doğalîmeli içen İklî ana şuru sahib olmamız gerekmektedir. Bunlar Türkîlik ve Müslümanlık suurudur... Clementova kum katmadan beton taşlambında bir hârede edebilen bir kimse varsa hâifen parmak kaldırır... Gururla tekrarlamak istiyoruz: Türk Milîinden - İslâm immetinden - Garip medeniyetinden...»

Bu tâliîci görsü savunan satırların yazarı da 1961 seçimlerinde Böülübasının CKMP'sinden milliyetçili serîlin, Saadettin Bilgic'in Genel Başkan Vekili sırasında AP'ye transfer eden sonrasında Alâsan Türkşen CKMP'sine döndü bu seçimlerde Kastamonu'dan bir kere daha milliyetçili adayı olan Emekîli Baştardan sona erdi. Hakkı Yılanlıoğlu'dur.

DAVANTIN SAIRI DE VAR
«Ayrılanlar çöker mutlak. — Birlesim ülkâsında... — Doctan destan bavrak bavrak. — Birlesim ülkâsında... — Dînimiz bîr, dîrimiz bîr — Bayramımız bîr. — Târîhimiz, volumuz bîr. Birlesim ülkâsında... — Atom çâti zamanımız, Voktor bîrde gümüşümüz. — Kuvvetlensin imanımız — Birlesim ülkâsında...»

Bu meralar da sahîcenenin şairlerinden Cemal Oluç'ı da. «Bütün milliyetçî ve mukaddîsîler kardeşlerine, hâliniye ve İşbirliği vapımları için hâfe ettili bir manzûmeden almıştır.

INKAR FIRTINASI
«Pek çokların hoşlanmadığı, ama vazgeçilmez olan milliyetçilik alkışlı bîlî kendine çekiyor. Milliyetçilik bîlli bir tekelîlikte dozîl. Anadoluca, Türkîlik Turancılar bîlîlesinde kışlîlîlî hâlinâdalar. Türkîlik turanîzâtı olmadan gîlîleme gîlîleme...»

Turancılar da Türkîvede sizli bir komünist parti kurmakta dolayı yakalanıp mahkûm olan ve cezasını çektikten sonra Turancılığı benimsediğini söyleyen Aclan Sayılgan'a aittir.

İlhâmi Soysal

diğer anormalilikler ve taşıdığı silpheli durum, onun üzerine eğilimî zorunlu kılmıştır. Zira sendikârlarımızın yanlış istikametlere yöneltmesi, hele işçi haklarını koruma amacıyla tanımlı hakların bu amaçla asia bağdaşamayacak maksatlar üzerinde kullanılmış (köftüye kullanılmış), toplumumuz bakımından çok önemlidir. Sendikârlarımızın soysuzlaşması tehlike-nîn kendisini ilk defa gösterdiği anda onun üstüne eğilim, işçi haklarını ve işçi hareketini desteklemenin baş şartıdır. Demokrasimiz için kendisini gösteren soysuzlaşma tehlikesi, «sosyal aksılar» için de ortaya çıkacak olursa, memlekette güvenlecek dayanak noktaları kalmayacak demektir.

Bu sebeple kapanmış gibi görünen bir olayın üzerinde durarak, «Petrol-İş grevinin işçi haklarını korumak için mi, yoksa başka sebeplerle mi yapılmak istedili?» ni thallı eden bir inceleme gelecek tayininde okuyucularına sunmayı faydalı bulmaktadır.

10 EKİM'İN ANLAMI

Fethi Naci

Türkiye'nin, Cumhuriyet'ten sonra, emperyalizmin yörüğesine sokulanması en açık şekilde İkinci Dünya Savaşı sonrasında görülür. Kendi öz kaynaklarımıza ve «milli» olan herseye karşı kuşku ile, kükümseme ile bakış; kalkınmamızı yabancılara hayale edis 40 yılların sonlarına doğru başlar. Ve 1950-1960 dönemini, Türkiye'nin tam bir Amerikan uyduyu durumuna getirilmesi dönemi olur.

Ne var ki, o yılının sonu yarı sönürgüleşmeye biten kapitalist kalkınma deneyi gene de bir partili kalkınma politikası olarak kabul edilebilirdi. Tüccarlar, toprak ağaları, sanayiciler, kendi çıkarlarına uygun bir ekonomi politikası uyguluyorlar, deviyordu; sosyal adalete aykırı, halkın sömürülmesi üzerine kurulu bir uygulama bu, deniyordu.

Oysa bugün, suyun altındaki gerçek artık suyun üstüne çıktı. Bugün, kapitalist kalkınma yolunu savunanların, gerçekten, emperyalistlerin işbirlikçileri olduğu; bunların, «milli» olan hiçbir söyleyişi omadığı aşık olmuştur. Türkiye'de kapitalist kalkınma yolu, bir milli kalkınma yolu değil; Türkiye'nin yer altı ve yer üstü zenginlikleriyle, halkın altuteri ve göz nuruyla yabancılara satılmış yoludur. 1950-1960 döneminin deneyleri, 27 Mayıs'ın getirdiği Anayasa'nın sağladığı söz ve düşünce özgürlüklerinin aydınlığında ve Türkiye gerekleryle ilintili olarak değerlendirilince bu gerçek apaiçik ortaya çıkmıştır.

Bugün Türkiye'de satılmışlarla satılmamışların savaşa var diyeysak, bu gerçekler artık beş on kişilin değil, geniş yığınların mali olmaya başladığıdır. Ve geniş yığınların bu gerçekleri görmesinde en büyük pay Türk sosyalistlerinden, ikinci büyük pay da Adalet Partisi yöneticilerindendir. Türkiye'de, Cumhuriyet'in bu yana, hiçbir yönetici bir Süleyman Demirel, bir Mehmet Turgut durumuna düşmemiştir. Hiçbir yönetici, onlar kadar pervez, onlar kadar fütursuz olmamış; hiçbir yönetici milli davranışlarda onlar kadar gayrı milli davranışmamışlardır.

Bunun için 10 Ekim seçimleri, herhangi bir seçim olmaktan öteye, çok daha büyük anımlar taşımaktadır. 10 Ekim'de, değil, kalkınma metodları tekil eden milli partilerden birini seçmek söz konusu değildir. 10 Ekim'de söz konusu olan, Türkiye'nin haraç mezar satılmasının önlenmesi ya da bu satılmaya baslığındır.

Bu durum, Türkiye'deki politik savaşın bugünkü gerçek özünü de ortaya koymaktadır.

Bu savaş, gerçek milliyetçilerle emperyalist işbirlikçiler arasındaki savaştır, bir milli bağımsızlık savaşıdır.

Bu savaş, madenlerimizin yabancılara peşkeş çekiliş çekilmeyeceğinin savaşıdır.

Bu savaş, ekonomide, maliyede, dış ticarette, milli eğitimedede politikada, kendi davalarımızda kendimizin karar verip veremeyeceğimizin dosta, düşmanı ilâhi savaşıdır.

Bunun içindir ki 10 Ekim'e herhangi bir seçim günde gibi bakanmaz. 10 Ekim, bir milli uyumşım gelişime derecesini gösterecek tarihi bir gün olacaktır.

SÜLEYMAN DEMİREL'E SUNULUR

Az gelişmiş ülkelerin ancak sosyalizm yoluyla kalkınabilecekleri, artık ispatlanmış bir mesele. Fakat kapitalist yoldan kalkınmış Batı ülkelerinde durum farklı. Orada kapitalizm, az çok bir başarı gösterebilmektedir. Özellikle, İkinci Dünya Savaşından sonra kapitalizm, Almanya, Fransa ve İtalya gibi ülkelerde hızlı sayılabilen bir kalkınmayı gerçekleştirmiştir. Bunun içindir ki Batıda, bizim papağan profesörlerin de ezbere tekrarladıkları üzere, «sosyalizm-kapitalizm tartışmalarının modası geçmiştir» görüşü kuvvet kazanmıştır. Sosyalist olmayan Prof. Duverger, bu iddiadaki gerçek payını incelemektedir.

Ünlü profesörün yazısını, A.P. Genel Başkanı Süleyman Demirel'e ithaf etti. Zira Demirel, geçen hafta, kapitalizmin en ateşli savunucusu Amerikalı profesörlerin dahi ipleri surmeye cesaret edemedikleri komik bir iddiayı cesaretle ortaya attı: «Kapitalizm herkesi zengin yapacaktır!». Demirel'in sözleri aynen söyle: «Özel teşebbüs, fakirlere zengin olabilmeyen yollarının açık olduğu sistemdir. Zaman zaman istismarcıların, özel teşebbüs denildiğinde zenginlerin korunması, fakirlerin ezilmesi manasını çakardıkları görülmektedir. Vatandaşın kendi say ve gayreti neticesinde zengin olabilmek imkânlarının açık olduğu bir sisteme nasıl olur da fakirler ezilir, zenginler korunur?» Gecen yüzyılda Fransız başbakanlarından biri, burjuvalara «zenginliğinizderken, hiç değilse ne yaptığını çok iyi biliyor. Sayın Demirel'e, siyasi ilimler profesörü Duverger'in yazısını dikkatle birkaç defa okumayı salık veririz.

YÖN

SOSYALİZM VE BATI

Prof. Maurice Duverger

Batıda birçok kişi, sosyalizm - kapitalizm çatışmasının modası geçmiştir, ya da geçmek üzeredir görüşünlü savunmaktadır. 1965 yılının benimsenmiş fikirler lugatında, bu görüş iyi bir mevkide sahiptir. Bu disiplin, ciddi olaylara dayanmaktadır. Hayat tarzlarının yaklaşması ve özellikle gelirlerin genel yükselmesi, burjuva - proletçi karşılıklı kısmen zayıflatmaktadır. Böylece, sınıf mücadele siyasetini kaybetmektedir. Avrupa'da en sosyalist işçi sendikalarında da, dar grup çatışmaları, bazan sınıf dayanışmasının üstünde gerçekleşmektedir. Daha yüksek bir ücret için savaş, surda burda, kapitalist mülkiyete karşı mücadele, yerini almaktadır.

Essen teşebbüslerin hukuki statüsü, onların teknik organizasyonundan daha az önemli gözükmemektedir. Büyük firmalarla yönetimi

ister özel, ister kamu teşebbüsü olsun benzer zorunluluklara karşı karşıyadır. Fransada, gerek özel, gerek kamu teşebbüslerinin yöneticilerini, halen aynı okullardan, aynı devlet kurumlarından gelen kimse teşkil etmektedirler. Kamu mülkiyetinde olan bir Yugoslav parakende satış mağazası mülkü ile kapitalist mülkiyetteki bir satış mağazasının Alman, ya da Amerikan müdürü arasında büyük bir benzerlik vardır.

Ne var ki gerçeği öteki yüzünlü teşkil eden başka olaylar da umutluşadır. 1965 yılının Batılı sanayi toplumlarında, eşitsizlik 1968 toplumlarında nazarın azalmıştır. Fakat yine de büyük bir eşitsizlik vardır. Gerçek gelirler arasındaki yelpaze, Sovyetler Birliği'nde, kapitalist ülkelerde nazarın darda dardır. Batıda, sınıf eşitsizliği kalkmış değildir. Emekçilerin

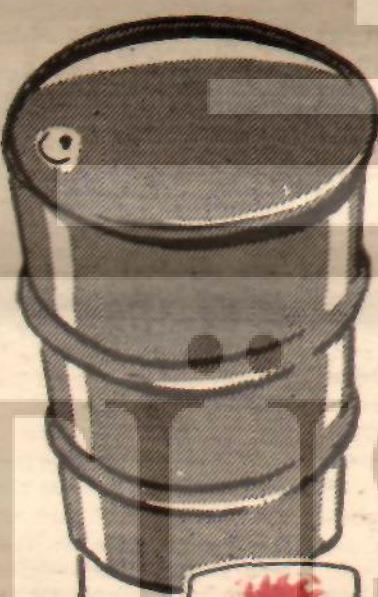
mutlak fakirleşmesi tezini, modern kapitalizmde savunulması güçtür, ama nisbi fakirleşmenin varlığı ortadadır: Toplam gelirler içinde, emek gelirlerinin payı (füretti sayılarındaki artış de gözlünden tutularak) artacağı yerde, azalmaktadır.

Gelirler arasındaki eşitsizlik, temel mesele değildir. Daha çalışkan, daha bilgili, daha zeki ve kabiliyetli bir kmisenin yüksek ücret almıştır, sosyal şerline için zorlu göziğmektedir. Herkesin eşit ücret ancak, Marx'ın ileri sürdüğü dönüşüm gerçekleşince, yani davranışlarında bencil nedenlerin yerini, insancıl nedeler almaya mümkün değildir. Sosyalist ülkeler örneği, bu dönüşümün mümkün bile olsa - ki çok şüpheli - kısa zamanda gerçekleşeceğini

Kendi öz malını kullan

Türkiye'de en çok petrolü

çıkartır!

1955 - 1964
yılları
arasında
Türkiye'de
üretilen
ham petrol

4 Milyon TON

Diğer
şirketlerin
toplamı
163 Bin Ton

Univas Reklamcılık

Kısa
zamanda
büyük
gelisme..

Bu gelişmede
sizin payınız
büyültür...

Zira israîla aradığınız Yüksek oktanlı
Türk benzini ihtiyacını karşılamak için
her gün binlerce mühendis ve işçi sizler
için çalışıyor. Bu artan teveccûh yeni
gelismelere yol açmakla...

TÜRKİYE PETROLLERİ A.O.

uzun
her
sa
ktır.
Ne var ki herkese esit sans sağla
ma bakımında, sosyalizm ile ka
pitallizm arasında büyük fark var
dur.

Hic şüphe yokki, Brejnev'in ya
da Kossig'in oğlu, başlangıçta bir köylü ve işçi çocuğundan da
ha avantajlı durumdadır. Yaşadık
ları sosyal çevre, osmos yoluya
çevreden aldıları eğitim, ailede
rin geniş münasebetleri, onlara is
çi ve köyde çocuğunun sahip ola
nayıacakları kolaylıklar sağlar. Fa
kat bunu önemle imkân yok gi
bir. Zira sınıfların yeniden te
şekkül etme eğilimi, devamlı bir
mütadeleyi gerektir, fakat yine de tamamen kaldırılması mümkün
olmayan tabii bir olaydır. Ama bu
eğilim, sosyalist ülkelerde, en az
gari seviyeve indirilmişdir. Sans
esiliği tam deşile ble, mümkin
olan en büyük genisliktedir.

Batıda ise, sans esiliği, sermave
nin miras yoluya intikali dolay
siyle, çok daha zayıftır. Sermave
nin babadan oğlu geçisi, azaletin
geçişine nazarın bir ilerleme tes
kil etmektedir. «Kan aristokras
si», prensip itibarıyle kapalıdır.
Asalet, ancak doğum ve evlenme
yoluyla kazanılabilir. Para arist
okrası; teorik olarak açıktır. Zi
ra servet yapan herkes oraya gire
bilir. Bununla beraber, çağımızın
sosyolojik araştırmalarının ortaya
koyduğu üzere, bugün büyük sa
nayı milletlerinde, kapitalizme ba
lica giriş yolu, Hillvatta doğum ve
evlenmedir. XVIII. Yüzyıl burju
vazının bir satırı asıl olma
si, bugün bir işçinin patronluğa
yükselemesinden herhalde çok da
ha kılardı.

Haydi kapalı bir sosyal grup tes
kil eden bu kapitalist sınıf, eko
nomik ve politik hayat üzerinde
ki egemenliğini sürdürmektedir.
Firmaların sahipleri, bir çok halde
teşebbüslü bizzat yaratmamakte,
ücretli direktörler kullanmaktadır.
Ama bu meselenin özünlü
hic bir şekilde değiştirmektedir.
Monarşi, doğrudan doğruda
idare yerine, kral bir basvezir se
cincie Cumhuriyet haliine gelme
mektedir. Batının özel teşebbü
leri, dün olduğu gibi bugün de,
belli başlı sermaye sahiplerinin
egemenliği altındadır. Sermayı
ellerinde tutanlar devlet fizerinde
dalma büyük nüfus sahibi olmu
lardır. Hâlen devletin mutlak hâ
kim; deşillerdir: Genel oy, basın
özgürlüğü, halkçı sıvış tescikkü
ler sendikalar sermavenin politik
göçünü sınırlamaktadır. Ama yine
de bu hiç çok büyüktiler.

Kapitalist ile kapitalist olmayan
arasındaki eşitsizlik ve kapitalist
olmayanın fizerinde kapitalistin
egemenliği, Batı devletlerinin dal
ma başlıca temelinin tekil etmiştir.
Sınıf mütadelesi sürüp gitmektedir,
yalnız daha az şiddetli şekilde
birliliklerdir. Böyle bir durum,
iki farklı yönde gelişebilir:
Ya emekçiler, devam ettiğinde eşit
sizliklere rağmen, bir eheni ser
sayıkları kapitalizme rıza göster
cekkler ve kapitalizm ilgilenecekk
ler, ya da, devrim yolu kapalı
göründüğünde göre, reformcu yol
lardan sosyalizm adım adım ger
çekilecektir.

★★★
Bu gelişmeleri, sosyalizm ve ka

pitalizmin insanların ihtiyaçlarını
tartım bakımından gösterecekleri
başarı tayıp edecektir. Bu bakım
dan Batıda kapitalizmin inkâr edil
mez iki üstünlüğü vardır: Yüksek
bir ekonomik seviye sağlanmakta
ve daha çok politik özgürlük ver
mektedir. Sosyalizm, bugün oldugu
gibi diktatörlü ve yokluğa
bağlı göründükçe Batı Avrupada ve
Kuzey Amerika'da yerleşemez.
Mesele, sosyalizmin bu durumu,
nun sistemin kendisinden mi, yok
sa Batının sanayi milletlerine na
zarın coğulukla geri Ülkelerde
denenmesinden ve hâla başlangı
taki farkı kapatacak olmasından
mi ileri geldiğinin bilinmesi.

İki kanıt, sosyalizmin uzun vâ
dede üstünlüğünü göstermektedir:
Kapitalizm, firmaların içinde, ya
ni mikroekonomi seviyesinde, muh
temelen daha iyi bir organizasyon
sağlamaktadır. Fakat üretimin
makroekonomi seviyesinde bütünlü
genetken planlanması imkân vermemektedir. Ekono
minin bütünlüğün organizasyonu, XX.
yüzylı ortalarına kadar tek
nik bakımından mümkin olmadığı
ken, kapitalizmin bu zaafiyeti gö
zükmemiştir. Mesele bugün de tar
tisma konusudur. Zira ekonomi
nin bütün olarak organizasyonu,
henüz emekleme sahnesindadır. Fa
kat teknik ilerleme, planlammanın
gitikçe mülkemmesmesi vünlü
der. Böylece, teşebbüslü özel
mülkveti çerçevesinde işlemesi
mümkin olmayan makroekonomik
organizasyonun etkisi artmaktadır.

Diger taraftan, Batının son geliş
mesi, kapitalist refah toplumlarının
gerçekte valancı refah top
lumiği oldukları fikrini telkin et
mektedir. Batı toplumları, işke
lî ihtiyacların (yiyerek, gzym, mes
ken) tamını hemen hemen sa
lamaktadır. Bunu sosyalist devlet
ler de, hem genellikle daha eşit
skilde, başarmaktadırlar. Fakat bu «asgarı yasama» seviyesinde da
bi, kapitalizm önemli yetersizlik
ler göstermektedir: İhtiyacların,
zayıfların hayatı, sağık ve sosyal
riziklere karşı herkesin korun
ması gibi işler rantabî değildir.
Rantabî olmadığı için de, özel te
şebbüs tarafından kötü ifa edil
mektedir. Dahâ yüksek, yanı in
sanın gerçek varlığının başlığı
seviyede, rantabilité yüzünden, ger
çek ihtiyacları da ilham edilmekte
dir. Kültür, sanat, şehircilik, tabi
atır korunması gibi. Ötekî İhtiya
çalar gibi bunların da karşılaş
ması, topluma düşmektedir. Bu se
bepledik ki, daha simdiden kapita
list toplumlar, İhtiya etkileri
kışkırtıcı sosyalizm sayesinde ya
şanabilir durumdadır.

Kapitalist toplumlar, bir çok halde
reklâm yoluya geliştirilmiş sunul
ıhtiyaçları tamam etmektedir.
Böylece, insanların daha insan
olmasına yardım etmek suretiyle
sağlanabilecek olanın çok daha
büyük ve daha çabuk kârda eide
edilmektedir. Modern kapitalizm,
bazan esası tefferruat, uzun vadeli
kisa vadî için feda etmektedir.
Yavaş yavaş genleşen konfor ve
zenginlik görünüsü altında insan
lar, gerçekte Freud'ın deyimiyle
«sozlaşınmak» ta, ya da Marx'ın
deyimiyle «yabancılaşmak» ta
dır. Sefalet yoluya yabancılasmak
tan sonra, gerçek bir İhtiyaç kar
şılaşmadı ölçüde tüketim yoluya
vabancılaşma ortaya çıkmaktadır.

Kapitalizm hiç deşile bir zaman
için, en büyük kâr elde etme ama
cından vazgeçmedikçe, yabancılasm
ayı kâdîramaz. Bu da kapitalizm
nin kapitalizm olmaktan çıkış
ı demektir. Teorik olarak sosya
lizm kâr aracılığından geçmişden
ekonomî doğrudan doğruda ka
mu yararına planlamaya yönelmiş
dir. Ama bunu yapabileceğî kesin
likle ispatlanamaz. Tekniki bir uy
garlıkta herkes inanmadan önce
görmek ve dokunmak istemektedir.
Bu sebeple, sosyalizm üstünlüğünü
füllvatta göstermek zorundadır.
Sosyalizmin üstünlüğü tek
bir devletin içinde, özel ve kamu
sektörlerinin karşılaşılmasıyla
gösterilemez. Zira iki sektör ge
nelikle çok farklı alanları ilgile
dirmektedir. Onun içindir ki, Ba
tuda sosyalizmin geleceği eninde
sonunda Szellikle en ieri komün
ist ülkelere, kârkhâve diktatörler
ten tamamen kurtularak, her dem
yenî bir fikir olan insanlığın mu
luluğunu, kapitalizmden daha iyi
gerçeklestirebileceklerini göst
melerine bağlıdır.

Le Monde'dan

POLİTİKA ve ÖTESİ

HER TAŞIN ALTINDA

Tarihimize hiçbir dönemde ulusal çkar
rımla bir başka devletin çkarfı böylesine
karşı karşıya gelmedi. Hangi ulusal çkarımların
üzerine eğlisek, altından bir «Amerikan Parmağı»
çkyor. Bu durum bir Bakır, «Hangi taşı kaldır
sanız altından Amerika çkyor...» diley nitelend
iriyor. Nedir bu Amerikan bizimle alıp vere
mediği, gelip ülkemize babasının taolu mülki
gibi yerlesmesi?... Bizi bir türli Türk Türk'e ba
rakmuyor.

TAŞIN ALTINDA

Amerika'nın kendine göre çizdiği bir plânn
uygulanmadı, bu yapılanlar, 1969'a kadar ya
bu plânn tâbî uygulayacak, ya da yokla gidecekt
ir. Amerika Atina'dan Karşılık'ye kadar uzanan
bu çizgi üzerinde kendi adamlarını yerleştirmek
istiyor. İkinci İsmet Paşa Hükümetini devirdi. Ar
dından Papaandreu Hükümetini. Şimdi Alâm ile
Eyüp Han'ın devirmeye çabasında, Atina'da sadık
adamlı Kral aracılığı ile oynuyor. Ankara'da kâ
mîle oynadığım, kime oynadığım gözlerimizle
görüyoruz. Alâm'ın devirmesi, Sah'ın yeni tutumuna
başlı. Eyüp Han'ıse Keşmir üzerine dayana
rak yıkacak. Olaylara bir Amerikan oyuna dype
bakıncazzak, ziyyadesyle aldanır. İkinci dost Pak
istan'ın yardım dibe yavara koparanlar, aldhâ
lari emirlerle şimdî geriye doğru çekilmektedir
ler. Ucumum Amerikaya dokunduğunu anladılar.

NATO KAFA

Bir devlet olarak bir pacta gireceksiniz ve
bu sizin gerçekliği zaman korunacak mı? Nasıl olur
bu? İste olsun. Sîndîye kadar NATO'ya dört el
le sarılanlar, bir Kıbrıs krizi içinde gördüler ki NA
TO bizi koruyor. NATO'ın iki ulusun çatışmas
sında NATO işleniyor. O zaman anlaşıldı ki, NA
TO bizi okrumak için bir pact değil, bizim ara
ciğimiz Amerikanın çkarılarımı korumak için
feat edilmiştir. Kamu oyu ile birlikte aklı başında
olanlarımız yasurdılar. Nasıl olur da NATO bizi
korumaz? Korumaz iste...

— Lânet olsun su NATO'ya...» diyemedik...

Ardından Pakistan, Hindistan'ın saldırısına
uğradı. Ha bizim Kıbrıs, ha Pakistan'ın Keşmir...
Gördük ki CENTO, Pakistan'ın bir saldırı kar
sında koruyucu nitelikte deñildir. Oyle ise niye
kuruldu CENTO? Orta Doğu'da İngiliz ve Amer
ikan çkarılarımı korumak için kurulmuştur.

— Lânet olsun su CENTO'ya...» diyemiyorum.

YA UCAKLAR

Kıbrıs'ta her gün yüzlerce soydaşımız öldürülür.
Kirken uçaklarımız alanlarda bekledi ve yardımına
koşmadı.

— Nîye?...»

— Uçaklar bizim değil, NATO'nundu.

Uçaklara benzî dolduramadık, çinkî benzin Amerikâlumundi. Kara ordusunu harekete geçir
medik, çinkî NATO'nun emrindeydi. Demek biz
bağışlısolukumuzu yitirmiştik.

Cok sert bir tutumla, uçaklarımıza da, öteki
gülerimizde de milîlestirdekî de Kıbrısların
öyle ucabdildik.

Sîndî Pakistan'a yardım etmek istiyoruz.

— Uçaklar...

— NATO'nun...»

— Asker...»

— Ancak Birleşmiş Milletler emrine verebil
irsiniz...»

Türk gîli Türk'ün değil mi?

TUM KARŞI KOMAK

Zeytinayın var, satamazım. Pamuklarımı
belî aliciya vereceksin. Fındığım tebâ'ı baska
sunum elinde. Tütünline Amerikan şirketleri el koy

mus. İzmirde hangi T.A.S.'nın altını kazanın Amer
ikalı çkyor.

Bunun adı serbest ticaret. Astında bağımlı ve
gidişim bir Amerikan ekonomisi.

Bu gidişî ilmî karşî koymarsak, ilmî biteriz.
Atina'da Papaandreu karşî koyarken devrildi.
Kral elyle, Ankara'da İsmet Paşa yeni bir dün
ya kurulur... der demez devrildi, kimî elyle ol
duğunu hepimiz biliyoruz. Karşılık'de, Ali Butto:

— Biz enfindi değil, dost istiyoruz. Yardı
mîzi bağımsızca calm...» dedikten bir ay sonra kar
şısına Keşmir saldırısı çıktı. Bularla birer tesa
dîf derseniz, okkaum altına gittilerin resmi
dir.

Biz millî bağımsızlık savaşması veriyoruz,
Türk Türk'e kalmak istiyoruz, bunu aklımızın
köşesine lîye yerfestirelim. Daha nelerle kar
şasabılırız.

TUTTUGUMUZ

Nuri es Said'e Menderes'in şampanya kadeh
leri arasında Bağdat'ta kurdularım, Abdülkâ
rim Kasım'ı gecede devrildi. Yemeyp içmeye CENTO
adı ile yeniden hortlatılar. Ulusal çkar
rımla düşünen Eyüp Han, başı bir rafatlaşan bir
glende CENTO'dan çıksaktır. Çünkü CENTO Ortadoğu
ülkelerinde bas yemeye çıkan bir komite
hâlinde olmuştur. Burada Komînimizle Mücadele
Derneklerine keşin ağızı açarak SS'ler yar
dan ederken, Kahire sokaklarında hukmet dar
beleri hazırlamaktadır. Bu Nâser'in İpath İddia
s.

Kıbrıs'da Makarios cinayetler işlenen, Ke
şmir'de Hınt askerleri Amerikan silahlıları ile sal
dırda bulunurken, CENTO'nun ellî kolu bağlı. Bir
Pakistan'ın uçağ veremeyiz, bağıyan CENTO'dur.

Bunlar ulusal bağımsızlığımıza koruya
cazır? Bular ulusal bağımsızlığımıza koruya
cazır? Baba bîhî tutum...»

— Al gel...»

— Getiremeyorum...»

— Kendin gel...»

— Burakmuyor...»

Her ağızlarını açtıklarında bağlı olduğunu
söyledikleri hikâyedeki «tuttugumuz» dur.

TURK TURKE

Bu seçimlerde, bugünlere ve bugünlere
sonra hep böyle olaylarla karşılaşacağın. Hangi
taş kaldırırsak, altından Amerika çıksacaktır. Bize
baş derdimiz vesayetten kurtulup ulusal bağı
msızlığı kavuşturma derdir. Onum için ulusal k
uruluşumuzdan yana kîm varsa, eibîrliği edip buna
sağlınamayız. Onum için ulusal bağımsızlığı
yana olanlarım gülüşüp bîrleşmeleri gerekmek
dir. Bunu sadece sosyalistler istiyor diye sosya
listler yânum konak da doğru değildir, ulusal
bağımsızlığı yana olan kuvvetlerle beraber ol
mamak da doğru değildir.

Atina'dan Karşılık kadar uzanan Amerikan
çkarılarımıza karşı koyan her gîlî kârkuşus
hârketi yapmaktadır.

Yunanı Yunanı ile, İranı İranı ile, Pak
istâni Pakistan'ı ile karşı karşıya kaldığı zaman
millî meselelerine çözüm yolu bulacaktır. Araya
Amerika girdiğe gecikecektir.

Biz millî bağımsızlık derken Türk Türk'e ka
laşım diyoruz. Türk Türk'e kalmak istemiyen
Türkîklîk'ten kuskuza düşmez misiniz? Bir de
Türkîklîmizî yitirmek üzereyt, gôrlyor musu
nu?

Mehmed Kemal

M.K.E. ve Otomobil sevdası

ki, otomobil yapım işine el atma
dan edemiyorlardı. Nitelik M
üammer Erten de aynı hâsiye düş
ti ve bir süre Otomotiv Endüstri
sinin kurulması ile uğraştı.

Sîndî de M.K.E. Kurumunun
mukavelesiz 10 bin lira maaşlı Ge
nel Mîdilli İmre bîhî gayret
keskile bu işin üstesinden gelme
ye caşşor. 1962 yılında 800 mil
yonu İhtiyaç gösteren bu endüstri
için bugün en aşağı 1 milyar lira
îzâmidir. Evet filâvî tekâklerde
bulunmak üzere bir heyt yûri d
ışına gidecektir ama işler sîndî
den arayamamıştır. Yerli ot
omobil Vehbi Koç'un Türkiye m
âmessi olduğu Fiat karasörlü u
gulanacaktır; motor aksam için
ise Ingiliz Perkins şirketinden fay
dalânilâcaktır. Perkins ile M.K.E.
esit hisseleri yeri bir şirket k
uracaklar ve yapacakları motorii,
Fiat'a vereceklerdir. Ote yandan
yâk bir Otomotiv Endüstri
sinin hazırlanı M.K.E.'nin durumu
yüksekler acisidir. Millî Savun
ma Bakanlığının mühimmat, sil
âlî ve her çeşit İhtiyaçların kar
şılaması ve sipariş olmasa dahi,
bütün tesisatı Millî Savunma
minde muhafazaya mecbur olan
edememiştir.

Bu durumda olan Kurum sîndî
de, Kalkınma Planının gereklerine
aykırı olarak, bînek otomobilî t
âmine sürüklenmektedir.

İKTİDAR ADAYLARI

İFFET ASLAN

Oyunu bîhîle kullanmak
isteyenlerin aradığı rehber
partilerin gerçek hüviyetini
ortaya koyan kitap

ÇIK

Cumhurbaşkanına verilen PETROL RAPORU

Fethi Çelikbaş'ın ve yabancı petrol şirketlerinin bilinmeyen taraflarını açıklıyoruz:

Petrol dâvamızla her Türk gibi, Cumhurbaşkanı Gürsel de ilgilendi. Yetkililer Sayın Gürsel'e meselenin içyüzünü teşerruati ile anlatan 47 sayfalık uzun bir rapor verdiler. Raporda, yabancı şirketlerin ve yerli Çombe'lerin şimdije kadar açıklanmamış marifetleri yer almaktadır. Raporun önemli bölümlerini yayımlıyoruz:

I — BORU HATTI MESELESİ VE ÇELİKBAŞ

Batman ve genel olarak yabancı ve yerli firmaların ham petrol çıkardıkları Diyarbakır - Siirt bölgесine en yakın liman İskenderun olduğundan, bu bölgede elde olunacak petrolün İskenderun'a taşınması bir zaruret halini almaktadır. Bu zaruret aynı zamanda kurulacak bir demir boru hattının (pipeline) ne kadar büyük kár sağlayacağını da ortaya koymaktadır.

Bu hususları isabelle düşünen TPAO, 1962'den itibaren bu hattı inşa etmek için projelerini kendi inisiyatifi ile Beş Yıllık Kalkınma Planına «taşıma yatırımları» meyanında ithal ettimiştir. Ancak plâna konan, yanı kanun kuvveti kazanan bu projenin karşısına bile, TPAO teklifi ettiği için, karşı çıkmakta beş görmeyen Sanayi Bakanlığı (Çelikbaş) ve Petrol Dairesi, 21 Ekim 1963 günü, projenin 1964 programına konulması için Plânlama Teskilâtı Müsteşarı Ziya Müftü, bu teşebbüsün karşısına çıkmışlardır. Plânlama Teskilâtında, Devlet Plânlama Teskilâti Müsteşarı Ziya Muzzinoğlu ile Teskilâti Koordinasyon Dairesi Başkanı İsmail Ertan, Uzman Haluk Cevhan ve Sanayi Bakanlığından M. Ali Oksal, Petrol Dairesinden Reis Kemal Rüstü Aksal ve muavini Sâfi Tezic ve TPAO temsilcilerinin katıldığı toplantıda, Sanayi Bakan kendisine petrol rezervleri bulunmadığına dair bir rapor verildiğinden bahsetmiş, projenin 1964 programına konulmasına şiddetle itiraz etmiştir.

Ancak TPAO'nun, V. Petrol Bölgesinde yeterli rezerv bulunduğuunu katı yetle ifade etmesi ve Petrol Dairesinden bir yabancı şirketin (Shell) aynı mahiyette bir proje için belge istediginin beyan edilmesi üzerine proje, 1964 programında yer alabilmistiştir.

Demir boru hattı inşaatının 1964 programında yer olması üzerine TPAO, 23 Mart 1962'de projenin yapımının ihalesini tamamlamış, gerekli ödemeler adı geçen firmaya yapılmıştır. 12 Haziran 1964'te belge iktisab için Petrol Kanunu hükümleri gereğince Petrol Dairesine başvurudunda Mobil ve Shell şirketlerinin şiddetli itirazları ile karşılaşmıştır.

Yabancı şirketler arasında TPAO ile mücadelevi en sert şekilde yürüten Mobil, Türkiye Petrollerinin ürettiği 21 API graviteli ham petrolün naklinin Türk ekonomisine bir şey kazandırılmayacağını, hiç bir ihtiyaç karsılıklıyaçın beşvâla mûracaatın reddi ile, boru hattı belgesi itasının Türkiye ekonomisinin ihtiyaçlarına uygun hafif petrol rezervlerinin tesbitine kadar tehir olunmasını, ancak kendi şirketlerinin (Mobil) kendi petrolierini Mersin'e nakli için gerekecek belge hakkının mahfuz tutulmasını talep etmiştir.

Shell şirketi ise, itirazına iyi evsaftaki kendi petrolünün TPAO'nun kötü evsaftaki petrolü ile karıştırarak petrol kavnaklarının isletilmesinde yardım olacağını (!), bu sebeple boru hattına ortak olmak isteyinde bulunduğunu ifadeyle aksi halde kendi petrolünün TPAO petrolüne karıştırılmasına asla müsaade etmeyeceğini belirtmiştir.

Bu itirazların altında yatan anlam «biz petrol buluncaya kadar kimseye nakil belgesi vermeyin» den başka bir şey olamaz. Filhakika bu itirazların yanı sıra Mobil Selmo kuyusundan bir günde 16 bin varil (yilda 800 bin ton) ham petrol elde edildiği haberini de yayarak, yukarıdaki talebinin başka noktalardan hak kazanması yolunu aramıştır.

Bereket versin bu itirazlar reddolunmuş ve yurtsever bir bakan, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Hüdai Oral'ın gayretleri ile belge alınmıştır. Bu sayede proje şimdi gerçekleşme safhasındadır. (YÖN'ün notu: Devlet Plânlama Teskilâtı yetkililerinden biri, Konsorsiyum üyelerinin boru hattının dış finansmanı için kredi vermemeyi devamlı geciktirdiklerini açıklamış. Gecikmede yabancı petrol şirketlerinin parmağı olduğu kolaylıkla tahmin edilir. Zira boru hattı muazzam kârlar sağlayacak bir tesistir. TPAO, projenin finansmanını, bütün bu güçlükleri yenerek gerçekleştirmeye oyladırdı.)

II — PETRO-KIMYA TESİSLERİ VE ÇELİKBAŞ

Bu da Pipe-Line gibi 1961 yılında TPAO tarafından ele alınmış bir konudur. Nitekim 13 Şubat 1962 tarihinde Sanayi Bakanlığına Birinci Beş Yıllık Plânda, Petro-Kimya konusunu ele alınacağı bildirilmiştir.

1962 yılında ve 1963 yılının ilk yarısında etüdler, gerekli çalışmalar yapılmış ve 1963 Haziran ayında hazırlanan ön proje ilgili makamlara verilmiştir.

Aynı yılın 21 Şubatında bir Amerikan şirketi Petro-Kimya sanayii ile ilgiliğini bildirerek TPAO'nun e-kâlliyet hissesi ile bu işe istirak etmesini teklif ve 25 Nisan 1963 tarihinde Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu dan istifade etmek üzere Ticaret Bakanlığı müracaat etmiştir.

Yabancı Sermayeyi Teşvik Komitesi, firmânn teklifi hakkında TPAO'nun mütalâasını istemiş, TPAO teklilerini yaparak firmânn teklifinin memleket menfaatlarına uygun olmadığını komiteye bildirmiştir. (15 Mayıs 1963)

Bu rapora rağmen komite, 17 Mayıs 1963 tarihinde teklifi kabul etmiştir.

Ticaret Bakanlığı 25.5.1963 tarihli yazı ile Kararname çıkartmak üzere Başbakanlığa müracaat etmiş, Başbakanlık ise Devlet Plânlama Teskilâtının müsaadesini istemiştir.

Devlet Plânlama Teskilâtı 25.6.1963 tarihinde yabancı firmânn teklifini, ekonomik, mali ve teknik yönlerden uygun bulmayaarak menfi mütalâasını bildirmiştir.

Ve konu bu mütalâa üzerine 23.7.1963 tarihinde Bakanlıklararası İktisadi İşbirliğine sunulmuştur.

Konu tizerinde çalışmakta olan TPAO, 15.10.1963 tarihli ve 23788 sayılı bir yazı ile Sanayi Bakanlığına Petro-Kimya konusunda yapmakta olduğu çalışmaları ve yabancı firmânn yaptığı temasları ve Amerikan firmânn yaptığı tekliflerin kusurlarını izah etmiştir.

Bunun üzerine 18.10.1963 tarihinde Sanayi Bakanı Çelikbaş imzası ile

«ÇOK ACELE — GİZLİ — ZATA MAHSUS» kaydı ile bir yazı alınmıştır.

Yazida Devlet Plânlama Teskilâtı ve konu ile birinci derecede alâkalı TPAO'nun menfi mütalâalarına rağmen, «Türkîve ekonomisi için birinci derecede önemli savılan teklif karşısında» olunduğundan bahisle, «Böyle bir teklifin getireceği ekonomik menfaatlardan memleketin mahrum edilmesi telâfisi imkânsız bir kayip olacaktır.

Bu mesuliyet anlayışı içinde bu konuda kim ne söyleyecekte, günle ölçülebil bir zaman içinde söylemek zorundadır» ifadesi bulunmaktadır.

Bakanın bu yazısına, 22.10.1963 tarihinde cevap verilerek, çalışmalar, yapılması gereklî işler, kurulacak şirketin ekseriyet hissesinin TPAO'ya ait olması gerektiği, fiyat politikası izah edilerek, «Amerikan firmasının teklifi ise yukarıda kavdedilen prensiplere uymadığı bir vakiadır. TPAO'ya Yüksek Plânlama Kurulunca ve Bakanlar Kurulunca verilen görevin yerine getirilmesi için zaman bırakmadan, hattâ 1964 senesini dahi beklemeden herhangi bir karara varılması programa uygun olmuyacaktır» şeklinde cevap verilmiştir.

Bunun üzerine zamanın Sanayi Bakanından 31.10.1963 tarihinde, yabancı firmâdan bahisle, «yazınızda bu müessesesinin sadece projesine ait bir cümlelik bir kıymet hükmüyle iktifa edilmiştir... Adı geçen müessesesi ile temas etmeniz gerekiyor. Bu yolda bir temas yapılmış ise, mahiyetinden acele bilgi verilmesini rica ederim» ifade bir yazı alınmıştır.

Hükümetin değişmesi üzerine TPAO kendi projesi ile Amerikan firmâsının projesinin karşılaştırılmasını yaparak bir memerandum Ocak 1964'te ilgili makamlara vermiş, III. Koalisyon Kabinesinin Sanayi Bakanı Muammer Erten'in emri ile bir komisyon kurulmuş, bu komisyon, 11 Mart 1964 tarihli rapورunda TPAO projesinin her bakımdan memleket yararına olduğunu tesbit ederek, bir sanayiin kuruluş niteliklerini tesbit etmiştir.

Sanayi Bakanlığının 10.4.1964 tarihli yazısı ile konu Bakanlıklararası İktisadi Kurula götürülmüş ve Kurul aynı gün aldığı bir kararla, Petro-Kimya Sanayiinin kuruluşu ile TPAO'yu görevlendirmiştir.

Petro-Kimya sanayiin kuruluşu konusu da böylece Sayın Muammer Erten'in meseleye el koyması ve İktisadi Kurula götürmesile halledilmiştir. (YÖN'ün notu: Çelikbaş'ın israrla kabul ettirmeye çalıştığı Amerikan şirketinin teklifi, korkunç bir kazıktır. Ne var ki bu çok kârlı alanda da Konsorsiyum kredi vermemeyi devamlı geciktirdiğini D.P.T. yetkilisi açıklamıştır. Yabancı firmâlar, Konsorsiyum davranışının da gösterdiği fizere, hâlâ bu çok kârlı işin peşindedirler.)

III — MILLÎ PETROL VE ÇELİKBAŞ

Türkiye'nin petrol tüketimi 1962 yılında 3,5 milyon ton civarındaydı. Buna karşılık yabancı menşeli petrol işleyen Mersin ATAŞ ve İzmit İPRAS rafinerisinin ham petrol işleme kapasitesi 4,2 milyon tonu aşıyordu. Bu

durumda bu iki rafinerinin ürettiği petrol ürünlerini (benzin, gaz ve motorin) yurt ihtiyacını karşılamaya yetek bir seviyede idi. Bunun böyle olduğunu bilen dört dağıtıcı şirket (yani B.P., Shell, Mobil ve Türk Petrol ve Madeni Yağlar A.O. —ki bütün aksı iddialarına rağmen Mobil'e bağlıdır—) 1962 yılından itibaren TPAO'nun malî olan Batman rafinerisinin mallarını satmaya çalışırlarını, TPAO'ya bildirdiler. Satış imkânları ve istasyonlarının dağılışı karşısında bu TPAO'nun mallarının satışını son derece güçlestiren bir durumdu. Bunun üzere TPAO, 24 Mayıs 1962 günü birer yazıyla hem Petrol Dairesine ve hem de Sanayi Bakanına başvurmuştur. TPAO'nun ilgili bu iki makamdan talebi şu şekilde idi: «Diğer şirketlerle bir arada faaliyette bulunmak bakımından; herhangi bir imtiyaz tanınmamış olan Ortaklığımızın yegâne dayanağı, istihsal ve tasfiye etmiş olduğu yerli petrolümüze, kanunen tanınmış olan himayenin temindir. Bundan mahrumiyet ise, çok ümitvar olduğumuz petrol sanayiimizin gelişme çağında yıkıcı ve kanun hükümleriyle kabilî tâlib olmamış bir rekabet karşısında ve belki KAYBI NETICESİNİ DOĞURACAKTIR. Durumu ve İTTİHAZ EDILECEK TEDBİRLERİ TAKDIRLERİNIZZE ARZEDERİZ.»

Bu kadar ciddi bir durum ve mîracat karşısında bile Sanayi Bakanı Fethi Çelikbaş, Türk petrol sanayiin karşısında bulunduğu vahim durumla kabilî tâlib olmamış bir ataletle, hiç bir tedbir almamış ve olayı bir Petrol Komiserine havale etmekle yetinmiş, daha doğrusu işi sırlıncemede

Fethi Çelikbaş
Marifetleri tükenmiyor!

bırakmıştır. Petrol Komiseri değerli yargıç Osman Tolun, «Türk ham petrolünü istihsal eden teşebbüslerin himaye edilmesinin, Petrol Kanununun kaçınılmaz bir hükmü olduğunu» belirtmiş ve bu maksat için gerekli tedbirleri tesbit etmek üzere Petrol Kanununun 24 üncü maddesinde yazılı Bakanlıklararası Kurulun 1962 yılı içinde toplanması tavsiyesinde bulunmuştur. Bakan Çelikbaş ilk önce raporu 4,5 ay bekletmiş, sonra da 4.2.1963 günü Resmi Gazetede yayınlanan kararı ile ve su ifadeyle Bakanlıklararası Kurulu toplantıya çağrılmıştır.

«6326 Sayılı Petrol Kanununun 6558 Sayılı Kanunla muadel 24 üncü maddesinin 2 ncı paragrafında» Bu kanunun tabbikati ile ilgili bulunan Vekâletlerin mümessilleri Petrol Dairesi Reisinin başkanlığında Vekil'in tâyin edeceği tarihlerde toplanarak Kanunun 2 ncı maddesinde yazılı makaslı temin için alınması gereken tedbirleri tayin ve tesbit ederler» ve bu maddenin atıfta bulunduğu aynı kanunun 6987 Sayılı Kanunla muadel 2 ncı maddesinde «bu kanunun makası, Türkiye Cumhuriyeti petrol kaynaklarının hususi tesebbüs eli ve yarımalar ile sıratle, faslasız ve verimli bir şekilde geliştirilip kıymetlendirilmesini ve bu maksada uygun olduğu nisbette Türkiye dahilinde yabancı menseli petrol ile yapılan petrol ameliyatının aynı surette inkişafını sağlamaktır» denilmektedir.

TPA Ortaklığının, Petrol Dairesi Reisiğine vâki müracaatında, yabancı menseli petrolü işleyen rafinerilerin faaliyete geçmeleri sebebiyle, memle-

ketimiz petrol kaynaklarından sür'atle, faslasız ve verimli bir şekilde, geliştirilip kıymetlendirilmesini sağlamak maksadıyla tedbir alınmasını istemekte olmasına, adı geçen Ortaklığın bu husustaki talebinin kabulü petrol mevzuatının lafzına ve ruhuna uygun düşeceğini, Petrol Kanununun 2 ncı maddesinde yer alan bu hususları temin için alınması gereken tedbirlerin tâyin ve tesbit 24 üncü maddede gösterilen Bakanlıklararası Kurulun selâhiyetli bulunmasına, Komiser raporunda da bu kurulun toplanması tavsiye olunmasına, Petrol Dairesi Reisiğinin itirazlarının raporun bu konudaki mucip sebeperini çürütecek mahiyette görülmemesine ve esasen bu husustaki yetki şahsına tanınmış bulunmasına binaen Petrol Dairesi Reisiğinin kabule şayan görülmeyen buna ait itirazların reddine ve mez kur kurulun 1.2.1963 tarihinde toplanması için Petrol Dairesi Reisiğince, ilgili bakanlıklara tezkere yazılmasına karar verildi.»

Zihniyeti Türk petrolünü koruma ya meyletmeyen Petrol Dairesinin başkanlığında toplanan Bakanlıklararası Kurul, Petrol Kanununun ikinci maddesi muvacehesinde «tedbir ittihasını gerektiren bir durum olmadığı» yolunda karar vermiş ve bundan faydalanan Fethi Çelikbaş, yukarıda aydın dergi 26.1.1963 tarihli kararını cerheden bir kararla Batman ve genel olarak Türkiye menseli ham petrolün korunması için tedbir alma ya mahal bulunmadığı kararını almıştır.

Bu karardan sonra TPAO, Bakan ikaz etmişse de sonuç alamamıştır.

Bunun üzerine Petrol Kanununun ikinci maddesinde yer alan «yeraltı kaynaklarının devamlı ve faslasız işletilmesi maksadını hiçe sayan ve ilk kararı ile tenakuz halinde bulunan bu bakanlık tasarrufuna karşı TPAO, Petrol Kanununa ve milli menfaatlere tamamen aykırı bulunduğu noktalarına dayanarak, Danıştay'a dâvâ açmıştır. 6.3.1963 günü açılan bu dâvâ henüz rüyüt edilirken Baknalar Kurulu Fethi Çelikbaş'ın muhalefetine rağmen 28.5.1965 gün/1784 sayılı ve 3.6.1963 gün ve 6/1787 sayılı kararları, Türkiye Petrolleri ürünlerini koruyucu çözüm yolları bumuştur. Bu kararlardan ikincisi vuzuhtan yoksun olmakla beraber, bu konuda TPAO'na ürünlerinin elde kalmaması yolunda kolaylıklar getiriyordu. Buna dayanan Danıştay Kanun sözcüsü, dâvâcının makasının hasil olması dolayısıyla, dâvâ hakkında hüzüm olmadığı müthalâaa sinda bulunuyordu. Bu iddiaya rağmen Danıştay, Petrol Kanununun makasını belirten ikinci maddesini tar TPAO gibi anladığını, yanlı ilk önce Türkiye'de çıkarılan ham petrolün himayesinin gerektiği yolundaki tarihi kararını almıştır....

Bu suretle Türk petrolü dâvâsının önüne dikilen bir engel daha devrilmiştir. Ancak bu olaylar TPAO'ya bazı güçlüklerle mal olmuş ve tam 19 ay TPAO'yu uğraştırmıştır. Bu arada satış himayesinden bir ara mahrum kalmış, dolayısıyla stokları birikmiş, şirket likidite sıkıntısı çekmiştir.

IV — PETROL OFİS MESELESİ

Petrol Ofisin hisse ekseriyetin TPAO'nun sahip olacağı bir anonim şirket haline getirilmesi esasına göre bir tasarı hazırlanmıştır. Tasarı, ilk önce, Ofisi 3460 Savılı Kanunla idare edilen bir teşekkür haline getirmek isteyen Ticaret Bakanlığının muhalefetiyle karşılamıştır. Basbakanlık, bu görüşün tetkikini Devlet Planlama Teşkilâtına havale etmiş, D.P.T. Müsteşarlığı 18 Mayıs 1961 gün ve 5013-14-61 sayılı ve Şinası Orel imzalı bir yazı ile Ticaret Bakanlığının görüşünü bilhassa satış konusunda yatırımlar

yapmak ve yeni tesisler kurmak yolundaki çabaları baltalyacağı gereğiyle kabule şayan bulunmamıştır.

1961 seçimlerinden sonra da Ticaret Bakanlığının muhalefeti devam etmişse de, neticede Tasarı, yukarıda belirtilen espri içinde B.M.M.'ne sevk edilmiştir. B.M.M. Komisyonlarında görüşülmeye başlandığı sırada Mobil şirketi ile, Mobil'in Türkiye'de bulunan şirketinin formaliteye uydurulması için ortağı gösterilen Prof. Hâzîm Atîf Kuyucak tarafından yönetilip, yabancı petrol şirketlerince ilân v.s. yoluyla finanse edilen DURUM dergisinde tasarıya karşı kesif bir muhalefet yayımı başlamıştır. Yabancı şirketler bilhassa tasarıının Devlet Daire ve Kurumlarının akaryakıt alımlarını yeni kurulacak Devlet Dağıtım Şirketinden almalarını öngören hükme, serbest rekabet ruhuna ve Anayasaya aykırılık dâialarıyla karşı çıkmışlardır.

Türk petrolünü satacak bir kuruñun elini kolunu bağlayan bugünkü durumun ne zaman ortadan kalkacağı, yen tasarıının ne zaman kanunlaşacağı belli değildir. Gelecek dönemde bu tasarıının yeni hükümete benimseneceği umut olunur.

Bu tasarıya karşı açılan mücadeleyi yürüten veya öncüllüğünü wapan Socozy Mobil Co. Amerika'da bir kaç vîdanberi satış sahibi kaybetmektedir. Bu şirketin Amerikan piyasasındaki yerî Shell ve Esso tarafından alınmaktadır. Mobil bu kaybı, Ortadoğu'daki satış alanlarını genişletmek veya hiç olmazsa eldeki alanları elden çıkarmama telâşı içinde, mücadelede kendinden büyük şirketlerden (meselâ Shell'den) bile ileri gitmektedir. Mobil temsilci, diğer bir vesile ile Petrol Komiseri üzerinde verdiği bir beyanında Türkiye Petrollerinin Malatya'nın batısına geemesinde fayda olmadığı ve aksine satışlarını 400 bin ton civarında dondurmasında fayda bulunacağını açıkça ifade eden çekimizce kadar cür'etkârlığını iferi görmüştür.

Mobil, fikrini tabbik ettirmek için maalesef siyasi ve idari kadrolardan kendine müttefikler bulma imkânına da kavuşmuştur.

Yeryağ

Burası Ramandır, Batmandır, Beşirdir.
Bir ses, kara toprağın içinde yanık.
Bir acı, kara toprağın yüreğinde çıldırmış.
Geceler boyu bunalır, döğünür, haykirir
kapatılmışlığından.

Yeryağ, onun petrol dediği
Onun beni yeraltına kilitlediği.

Ulaşmak ister eve, köye, kente... kocaman.
Isı olmak ister, aydınlık olmak ister.
Ellerinde çocukların,
Ulaşmak ister kurda, kuşa, aça, çiplağ'a ta
yıldızlara dek

Yeryağ, onun petrol dediği
Onun beni yeraltına kilitlediği.

Ama bırakmazlar kendi yağlarını on katına satmak için
Hasır şapkalı sömürgenleri yeryüzünün iğrenç pis.

Boğulduğum bu karanlıkta kük
rediğimi duymuyor musunuz?

Bir depremle ha taşıdım, ha tasacağımı kardaşlar.
Yeryağ, onun petrol dediği
Onun beni yeraltına kilitlediği

Fazıl Hüsnü Dağlarca

SOVYETLER BİRLİĞİ GEZİSİ

Odesa - Moskova - Bakü - Taşkent - Semerkant

4

Melih Cevdet Anday

«DON SAKIN AKIYOR»

Baku'da bize «Don sakın akiyor» adlı Rus filmini gösterdiler, özel olarak. Şolohof'un bu addakî ünlü romanından alınmış olan film üç bölündü, altı saat kadar sürdü. İlk iki bölüm rusçaydı, Bakulu ve Moskova'dan gelen arkadaşlar, konuşmaların en önemli yerlerini Türkçe çevirirlerdi kulağımıza dibinde: Üçüncü bölüm Azerice dublajdı, o bölüm başlayınca arkadaşlarımız çeviri işini bıraktılar artık, anlarız diye. Ama bizde bir şıklık oldu o sırada, dışarda pek güzel anladığımız, danıştığımız Azerciye vadırga mistik nedense, anlıyamıvorduk. Filmin dört saatlik Rusça konuşan kişileri, birdenbire «Yahsi dansısan, ama men sen sevmem ki...» diye ağız değiştiriverince afallamıştık. İnandırıcılığı, başka bir deviše, büyüsü yitmişti sanki film. Babayef'e,

— Ne diyorlar bunlar? Anlıyamıvrum, dedim yavaşça.

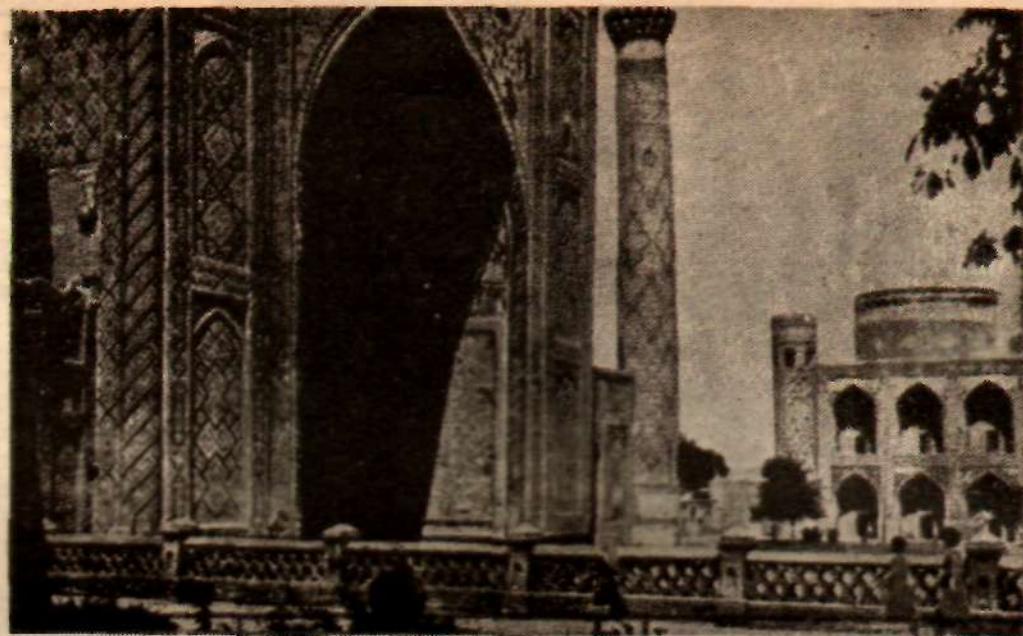
Babayef:

— Ben de anlıyamıvrum, dedi. Epey sıldılı bu yadrigama... Sonra gene sardi film; romanı titizlikle, bağlılıkla aktarıvordu. Belki beni onca saat merakla sevrettirmesi bundandı diyebilirim. Reji, oyun ve fotoğraf kusursuzdu bu filmde. O günlerde İstanbul'da «Bir askerin türküsi» adlı bir Rus film gösteriliyordu, ben de görmüştüm, arka arkaya gördüğüm bu, iki güzel film, pek övgüsünlü duydugum Rus sinemacılığına karşı ilgimi büsbütün artırmıştı. Özbekistan'dan Moskova'ya döndüğümüzde, sinema ile ilgili Ruslara bu iki filmden söz ettim, bir az dudak büktüler Bir bakma hakları vardı, her yandan saşlam, iyi, dokunaklı olan bu filmlerde sinemacılık sanatı bakımdan bir venilik voktu. Moskovadaki sinema ilgilileri bundan ötürü dudak büklüyorlardı. Gerçek ünlü Rus sinemacılığının başka filmlerde görülebileceğini söylediiler bize. Bu bakımdan «Savaş ve Barış»ı merak ettim. Benim ayrılmadan bir hafta sonra başlayacak olan Moskova Film Festivalinde bu yeni Rus filminin birinci bölümü gösterilecekti. Rus sinemacılarının bir filmi sadece sağlamıştı, dokunaklılığı, halkın hoşlanması ile ölçmevi, onda sinemacılık sanatı açısından ilerlemeler aramaları çok yerinde bir sanat anlayışı idi. Bütün sınıflar için de böylesi doğrıldı.

Azerbaycan, gelisen modern endüstriyi içinde sinemacılığa da ver vermiş ve bu amaçla bir sinema merkezi kurmuştur. Yazık ki orası geçmeye vakit bulmadık.

Baku'da Mehdi Hüseyin'in evini ziyaret ettim. Bayan Mehdi Hüseyin bizi, rahmetlinin çalışma odasını kabul etti. Kederler içindeydi. Eşinin ilk Türkiye yolculuğu üstünde vaz菲律kti. Mehdi Hüseyin, kendisiyle İstanbul'a olan konuşmamızı, tam bir sadakatle yazmıştı. Türkiye ve Türk edebiyatı listesine iginç gözlemleri vardı.

Baku'daki dostlarım, bizim Özbekistan'a gitmek üzere oradan ayrılmamızdan ötürü üzgündüler. Hava alanında kardeşçe uğurlandık. Bu arada bize, «Taskent çok seaktır, davanamazsınız» dediler. Hafif bir korku aldı içimizi. Büyüük uçaklardan birine binerek vola çıktı. Orta Asya'ya uzanıyoruz artık.

SEMERKANT : Ulug Bey Medresesi

tiine kısaca bilgi vereyim.

Bugün aşağı yukarı yedi milyonluk bir ülke olan Özbekistan, devrimden önce yoksulluk, açlık içinde yaşayan, endüstri, okulları, tiyatroları olmayan, elektriksiz, susuz bir verdii; ilkel usullerle yetiştirdiği pamuğun, Çarlık yönetimi yok pahasına alıyordu elinden. Taşkente bir kaç medrese vardı sadece, halk softaların baskısı altındaydı. Kadınlar kapalı idi, at kilindan örülmüş çift kat vaşmak peçे örterlerdi. Erkeklerin kılığı şalvara benzer bir ilkel giysisi. Okur yazar takımı, nüfuzun yüzde üçüncü geçmezdi. Evler kerpiçti. Şehirler ve köyler pislik içindevdi. Hastahane voktu.

Kalkınma 1917 den sonra başlıyor. Octobr devrimi, Özbekistan'da sınıf ayırmalarını ortadan kaldırıyor ve kadına erkekle eşit yaşama olanağı sağlıyor. Devrim hikâmeti, önce bir Orta Asya Cumhuriyeti kuruyor; bu Cumhuriyet'e Tacik, Türkmen, Kurguz, Kazak ve Özbek halkları alınıyor. Derebeyleri elindeki topraklar köylilere dağıtıiyor ve okullar, hastaneler, tiyatrolar, kitaplıklar yapılmaya başlıyor. Susuz topraklar, yeni açılan kanallarla sulanıyor. Endüstri kuruluyor. 1924 de, Ötekiler gibi, bağımsız bir cumhuriyet olan Özbekistan endülstride öylesine hızla ilerliyor ki, bugün bir takım endüstri dallarında —bu arada en önemli teknistide— bütün Sovyetler Birliği'nde birinci duruma geliyor. Tarımda kollektivizm uygulanıyor, tarım makineleştiriliyor, sovholar ve kolhozlar kuruluyor. Artık Özbek köylüsü modern üretme geçiyor ve zenginleşiyor. Okullar açılıyor, sekiz ve on sınıflık ilk okullar zorunu öğretim olarak uygulanıyor. Öyle ki, bundan on beş, on altı yıl önce bütün Özbekistan'da —birtakım çok yaşlılar bir yana— okuma yazma bilmiyen kalmıştır. Eğitim ve öğretim alanındaki şartlı gelişime insanı havran bırakacak durumdadır. Önce bir Orta Asya Üniversitesi kurulmuş, bu üniversitede Leningrad'dan, Moskova'dan öğretmenler gelmiş. İlk kadrolar bu üniversiteden veiisiv. Sonra Özbek Devlet Üniversitesi kurulmuş. Kadrolar yetiştiğe başka yüksek öğrenim kurumları, teknik okullar, akademiler, araştırma merkezleri açılmış. 1943 de bütün bu bilim merkezleri birleştirilerek Taşkent Bilimler Akademisi ortaya çıkarılmış. İlk zaten kurucu öğretmenler, artık yerlerini Özbek bilim ve sanat adamlarına bırakarak gidiyorlar. Bugün Taşkente, öğretmenlik, doktorluk, mühendislik, müzisyenlik, aktörlük, tarih, hukuk, kimya, teknoloji okuyan 40.000 öğrenci var. Bir çok veni araştırma merkezleri kurulmuştur. Bunların en önemlileri, nükleer fizik ve gunes işinden endüstride vararlanma merkezleridir. Doğa Bilimleri Enstitüsünde 80.000 eski belge var, bu belzeler Orta Asvalı ozan ve dilişsizlerin vapitiardır. Unutmavalım ki, Özbekistan'ın sanlı bir bilim ve sanat geçmişsi vardır. İbni Sina, Biruni, Uluğ Bey, Ali Küscü, Ali Sir Nevai oraklıdır. Uluğ bey, Yeni caş'ın en bliyik rasaşhanesini (onhesinci yüzyıl) Semerkant'te açmıştır. Fatih Mehmed astronom ve matematikçi Ali Küscü'yu bliyik üninden ölüri İstanbul'a davet etmiştir. Ali Sir Nevai Türk dilinin deşeri ile anlıvanlardan biri idi. Ama bu bliyek tarih içinde çeşitli istilâlara uğradığı için

yakılıp yıkılmış ve gelişme için rahat yüzü görmemiştir. Çiniler, Mogollar, Acemler ve Araplar ezip geçmişlerdi orayı. Hele ticaret yolları da yön değiştirince bu bölge büsbütün sönmeye yüz tutmuştu. O zaman memleket, dar kafalı softaların ellerine düşmüştü. Uluğ beyin kafasını vurduranlar bunlardı. Halkı cahil bırakınlar bunlar ve derebeyleri.

Özbekistan'da araştırma ve inceleme merkezlerini genellikle üretme, demek ki köye yardımcı olacak bir yapıdadır. Pamuk enstitüsü, pamuğun cinsini iyileştirip üretimi artırmamın yollarını araştırır; yapı enstitüsü, depremlere karşı dayanıklı yapı çeşit ve biçimleri üzerinde incelemeler yapar. Bunlardan çok iyi sonuçlar almıştır. Pamuk üretimi tümde modernleştirilmişdir. Depremlerden korkmuş olan Özbekistan halkı genel olarak bir katı evlerde oturmak yolu tutmuştu. Oysa bugün Taşkent caddelarını büyük yapılar sistemektedir. Gergi yollar boyunda bugün de ufak evlere rastlanmamıştır. Bunlar bağlangıçta ulusal Özbek yapı usulüne özenlekerek kuruluyordu. Taşkent Operası (Ali Sir Nevai tiyatrosu) bunun güzel örneklerinden biridir. Bunların yanında, son zamanlarda yapılmış olan ve ni mahallelerin mimarisini ise moderndir. Ali Sir Nevai tiyatrosu ve benzeri yapıların kurulması sırasında, bir zamanlar bide de olduğu gibi, ulusal biçim kayusu başa alınmış ve bu amaca Özbek zanaatçılar (duvarcılar, oymacılar, boyacılar, doğramacılar) seferber edilmiş, batı teknigi ile çalışan yerli ve yabancı mimarlar bunlara katılmışlardır. Benim gördüğüm yeni mahalleler ise, tümde modern mimarlık kayusu ile yapılmışlardır. Alış veris için gittiğimiz böyle ve ni bir mağazayı gezdim, bu mağaza Moskova'nın en yeni mağazaları ile karışacak bir mükemmelivette idi.

Özbek tiyatrosu, tümde devrimin doğduğu yeni bir kurumdur. Birinci Dünya Savaşından önce Özbekistan'da tiyatroya yoktu. Softalar tiyatroyu istemiyordular, kadınlarla artist olma hakkı tanınmıyordu. Bugün Taşkent'te Ali Sir Nevai tiyatrosundan başka, bir komedi tiyatrosu, bir dram tiyatrosu, bir kukla tiyatrosu var. Bu tiyatrolarda devrimden sonra yetişmiş olan kadın erkek Özbek artistleri başarılı temsilileri veriyorlar.

Ama bu duruma gelmek hiç de kolay olmamıştır. Başlıca güçlük, Özbek kadın sahneye çıkışında belirliyordu. Özbek tiyatrosunun kurucusu olan Hamza Hakimzade, bu güçlükleri yemek için akla karayı seçmiştir. Önce Moskova'ya, Leningrad'a, genel tiyatro öğrencileri yollanıyor. Bunlar Taşkent'e döndükten sonra da kadın artist sıkıntısı sürüyor ve bu arada Özbek tiyatrosu ilk kurbanını veriyor, sahneye çıkan ilk Özbek kadın öldürülüyor.

Tiyatro ile birlikte Özbek sineması da kurulmuştur. Hızla gelişmektedir. Özbek sinemacıları, tiyatrolarda oynayan oyuncuları, köylünün havatını, Özbek bliyiklerinin, vâni eski bilim ve sanat adamlarının hayat hikâyelerini filme alıyorlar başlangıçta, arkasından da yeri konulara el atmaya başlıyor.

Devrimden önce Özbekistan'da kon-

servatuvar ve orkestra yoktu. Devrimden sonra, yerli sazları geliştirek, onların akordlarını ve yapılarını değiştirek buntular hem batı müziği yapıtları, hem de yerli melodilerden yapılmış kompozisyonları çalan bir orkestra ve bu alanda sanatçı yetiştiren, araştırmalar yapan bir konservatuvar kuruluyor. Şimdi yüzlerce öğrencisi varmış bu konservatuvarın. Elbette Moskova'ya müzik öğretimi ne giden ve orada öğrenimlerini tamamlandıktan sonra Taşkent Konservatuvara öğretmen olan gençler, Özbek müziğinin gelişmesinde başlıca rolü oynuyorlar. Bugun opera, balesi, orkestrası ile Taşkent'te ileri bir müzik sevresi kurulmuş durumdadır.

Taşkent, Çirçik nehri vadisindedir, Çatkal sıradağlarına bakar. Bu dağlardan inen ırmaqlar vadide sular, besler. Taşkent vadisinde pamuk, pıriç, tütün, kenevir, misir yetiştirebilir. İklim sıcaktır. Üç yüz çeşit endüstri bitkisi yetişir. Sovyetler Birliği'nin en büyük tekstil fabrikası Taşkent'te. Bu fabrikayı gezdiğimizde. Bizi kapıda fabrikanın mühendis ve müdürlereinden olan genç bir hanım, Kumru Han karşıladı. Üstünde renkli Taşkent ipekliinden bir giysi vardı. Bu renkli Taşkent ipekliinden, Taşkent sokaklarında bir çok kadının üstünde gördük. Ebem kuşağı renkleri ile göz alan bu ipeklili kumaş, Özbekistanın çeşitli bölgelerinin havasını ve rengini birleştirmiştir sanki, onda Harzem kırmızısı ile Semerkant sarısı ve daha başka sıcak renkler çizgi çizgi yan yana getirilmiştir. Kumru Han ile konuşarak kombinianın ağaçlı yoluna girdik. İşte yeni Özbekistanın tipik bir örneği bu mühendis kız. Bana Türkive üstüne sorular soruyor, kulak kesilmiş anlamaya çalışıyorum. Ben konuşmaya başlayınca da:

— Anlıyor musunuz dediklerim? diyorum.

— Düşünlümüş, diye cevap veriyor.

Üç bölümünden kurulu olan fabrikanın sadece bir bölümünü başından sonuna gezdiğimizde. Balyelerden çıkan pamuçun renkli kumaşlar durumuna geldiğini üç saat içinde gördük. Fabrikanın yarı işçisi genel kızlardı. Burada Rus kızları da çalışmaktadır. Taşkent'e gelirken uşakta bu üç Rus kızlarından biri yanımıza oturmuştu. Tatilini geçirmekten dönüyorlardı. Anası babası Sibirya'da, bir endüstri şehrinde imisler. On sekiz, on dokuz yaşlarında bu Rus kızı, Taşkent'te hem çalışıyor, hem gece okullarında öğrenimi yapıyordu, mühendis olacak. Derisi vannıtsı, bol bol denize girmiştir. Sovyetler Birliği'nin genişliğini ve kaç çeşit ulusu barındırdığını düşünün, bu insanlar yalnızca kendi ülkelerde değil, başka cumhuriyetlerde de çalışabilirler. Taşkent'te bu Rus kızını gördüğümüz gibi, Moskova'da Bakınları, Taşkentlileri görebilirsiniz. Gezdigimiz fabrikada erkek Rus işçileri de vardı, kızların hemi tümü boyalı idi.

Özbekistan bir pamuk ülkesidir, bu alanda bir çok memleketi ve bu arada Amerikayı geride bırakmış durumdadır. Pamuk araştırma istasyonunun çalışmaları, bu büyük gelişmede başlıca rolü oynamıştır. Gezdigimiz fabrikanın büyülüğü şartsızı idi. Dört vardiya ile durmadan çalışıyordu. İşçiler için modern apartmanlar, konutlar yapılmıştı. Okulları, hastanesi, kitaplığı, kültür sarayı vardı. Bize orada fabrikanın dokuduğu kumaslardan küçük armağanlar verdiler.

Bizi Baku'da Taşkent'in sıcaklarından korkutmuşlardı. Oysa Taşkent korkutmuş gibi çıkmadı, sıcak olmasına sıcak (sanırım o gün otuz sekiz derece imis) ama sıkıntı duymuyoruz, sadece güneşe kalmaya gelmiyor. Biz de daha çok ağaç altlarında, serin yerlerde duruyoruz gezerken. Taşkentliler de:

— Bu bir şey değil, Semerkant'a gitmek de sıcağı orada görür, divorlar.

Gideceğiz, göreceğiz bakalım.

Taşkent'in mağazaları, lokantalari çok zevkle düşenmiştir. Her yerde görüyorsunuz bunu. İncilik ve sazbeğeni sigara paketlerine kadar simsiyah gibidir. Hele Taşkent seramigi, nefis bir şey! Koca bir tabak getirdim tâ oralarдан evime kadar. Taşkentlilerin kılıkları uygar kılıktır, kimi başına dibbi giyiyor. Bu «tibbi» dedikleri, kafile işlemeli, dilim dilim bir takkedi. Aziz Nesin bir tane alıp başına geçirme istedim. Sokaklar, caddeler tertemiz, trolleybusler işliyor. Taksisi var. Şehrin ay dörtlük göz kamaştırıcıdır. Bu yüzden

olacak, ağaçca önem vermişler, ağaç, ağaç, ağaç... Yemyeşil bir şehir.

Yazarlar Birliği'ne gittik, orada Taşkentli yazarlarla tanıştık. Bizden Türk edebiyatının şimdiki durumunu öğrenmek istediler. Yaşar Kemal ile Aziz Nesin, başka başka yanlarını anlatılar Türk edebiyatının. Ben de onlardan Özbek edebiyatının bugünkü durumunu sordum. Genç bir eleştirmeci, hazırlıksız olduğu hâle, yeni Özbek edebiyatını çok iyi özetledi.

Akşama Taşkent'in meyva bahçelerine yemege dâvet edildik. Artık mesleğimizi tanımis durumdayız. Aramızda bir de siyasetçi var, Özbek Başbakan yardımcısı. Ağaçları altında büyük bir sofra kurulmuştu, bu sofrada, meyva bahçesinde yetiştiğimiz bütün yemişler vardı. Hiç görmediğimiz yemişler yediğimiz şarapla. Sonra ünlü Özbek pilâvi geldi, etli, baharlı pilâv. Meyva bahçesi müdürü, çok ince, çok dokunaklı sözler söyledi; Türk - Özbek dostluğunun ve kardeşliğinin bu bahçe gibi yemişli olması dileğimde bulundu. Şeyh Zade :

— Sizin şiirlerinizin tümünü basılmış burada, Türkiye'nin şiirini Orta Asya kültürlerinde çıtalatalım, dedi.

Şiirler okundu, fıkralar anlatıldı; hava kararmağa yüz tutunca kalktık, vedalaşıp ayrıldık. Ertesi gün erken erken kalkıp gene uçakla Semerkant'a gideceğiz. Moskova'dan haber gelmiş, Asya - Afrika yazarlar toplantısı başlamak üzere imiş, bizi bekliyorlardı.

Gece intürist otelinin bahçesinde oturup çay içtiğimiz yerleri kısaca anlatayım size. Önce Timur'un, eşi ve çocukları için yaptırdığı mezarlığa gitmek. Mezarlık dedimse bizim mezarlıklar gibi bir yer gelmesin gözünüzüze. Cepheleri mozaikli büyük yapıları ile koca bir mahalleydi burası. Mahalleye uzun ve geniş basamaklı bir merdiven den çok ileriye. Her yapının içinde bir ya da bir kaç mezar vardı. Bu mezarların tümüne kimlere ait olduğu bilinmiyor. Dörtgen, beşgen, altigen yapılar. Pencerelericamsız ve açık elbette. Kapeleri serin ve yüksek tavanlı. Mezarlar oymalı, işlemeli, duvarlar da öyle. Burada bir zamanlar büyük bir uygurlık kurulmuş olduğunu anlıyorsunuz. Yapıların kiminde daha sonraki mimarlık türleri kullanılarak eklenmiş hayatlar var. Buralardaki tahta oymacılık pek incelmiştir. Bu merdivenlerden Timur'un aksararak çıktıktan döşenmek kişiye şerptici bir tarih tadi veriyor.

Semerkant hava alanında bizi Semerkant Yazarlar Birliği Başkanı karşıladı. Artık Özbekçeye almışız, çat pat konuşuyoruz. Bizi orada bir Rus kari koca karşıladı. Adam ozanmış, karısı da rehber. Kadın Türkçe bildiğini söyledi. Böyle deyince ne sansınız ilk önce?

Oradan gene Timur'un yaptırdığı yıkık büyük camiye gidiyoruz. Bu cami o kadar büyük tutulmuş ve Timur onun çubuk bitmesi için o kadar sıkı buyruklar vermiş ki, hakanın buyruğuna karşı duramayan ya da ona dalkavukluk etmek için her dediğine, «olur efendim, yaparız!» diyen mimarlar işi çürük tutmuşlar, camı yirmi, yirmi beş yıl içinde çökmüş.

Bizim bildiğimiz Türkçeyi bildiğini, deşil mi? Belki akılseza bir samı ama insan gene de aldatıyor. Kadının bildiği Türkçe Özbek Türkçesi. «Men, sizgin, sizgin» diye başladı konuşmaya.

Tuhaf değil mi, Semerkant bize serin geldi. Once hava alanının oradaki kahve oturup dinlendik. Yanımızda, bir peykenin üstine oturmuş, çay içip konuşan kadın erkek Özbekler... Bize köy kahvelerimizi andıran bir görünüş. Sonra oradan kalktık, otomobile seyre yollandık. İşte sıcağın ne demek olduğunu orada anladık. Otomobile de bile bunaltı çıktıktı üstümüze. Güzel, sırin bir otele gittik. Orada Semerkant kolları bulup memlekete postaldı. Öğle vakti olmuştu. Otelin lokantasına gittik. Bizim büyük şehirlerimizdeki büyük lokantalar kadar temiz, zevkli bir yer. Duvarlarda Semerkantlı ressamların resimleri. Güzel ve özel yemekler vedik. Yemekten sonra odalarımıza çekilecek yattık. Dinlendik biraz. Öğleden sonra rehber hanım. Yazarlar Birliği başkanı, hep birden şehri zezmeve çıktı.

Doğrusu sıcak, Semerkant'ın tadını çarmama biraz engel oldu diyebilirim. Nereye geziyorsak bir an önce gezmeyi bitirip otomobile atırdık kapaju. Orada Aziz fenalık geçirdi nerdesse, üstün deki vün bir gömlek varmış, o sıkmış. Bir dikkânın önünüz durup Aziz'e Semerkant ipekliinden, dizlerine kadar gelen bir gömlek aldı.

Bu Semerkant büyülüyici bir şehirdir. Gördüğümüz, gezdigimiz yerleri kısaca anlatayım size. Önce Timur'un, eşi ve çocukları için yaptırdığı mezarlığa gitmek. Mezarlık dedimse bizim mezarlıklar gibi bir yer gelmesin gözünüzüze. Cepheleri mozaikli büyük yapıları ile koca bir mahalleydi burası. Mahalleye uzun ve geniş basamaklı bir merdiven den çok ileriye. Her yapının içinde bir ya da bir kaç mezar vardı. Bu mezarların tümüne kimlere ait olduğu bilinmiyor. Dörtgen, beşgen, altigen yapılar. Pencereleri camsız ve açık elbette. Kapeleri serin ve yüksek tavanlı. Mezarlar oymalı, işlemeli, duvarlar da öyle. Burada bir zamanlar büyük bir uygurlık kurulmuş olduğunu anlıyorsunuz. Yapıların kiminde daha sonraki mimarlık türleri kullanılarak eklenmiş hayatlar var. Buralardaki tahta oymacılık pek incelmiştir. Bu merdivenlerden Timur'un aksararak çıktıktan döşenmek kişiye şerptici bir tarih tadi veriyor.

Yüzüllüca büyük bir gerilik içinde bırakılmış bu Orta Asya kasabasındaki gelişme dizesini inşan hayran bırakıyor. Yazık ki, Semerkant'ta doya doya kalamadık. Akşama doğru hava alanına geldik. Orada, Semerkant ve Taşkent vadisini ilâçlayan kılıçlık uçakların gidip geldiklerini gördük. Sonra kendi uçağımıza atlayıp gene Taşkent'in yolunu tuttuk.

Üç medjese saşkınlık verici bir şeydi. Bir döntgen alana bakan bu yapıların içi dışı mozaik işlemelidir. Her öğrenciyi bir oda verilirmiş burada, zengin olan öğrenciler usakları ile gelirlermiş okumağa, usaklar için de, zengin öğrencilerin odalarının altında odalar yapılmış. Efendilerini çalıştırlarken onlar da öğrenirlermiş.

Oradan önce Uluğ bey rasathanesine, sonra da Timur'un mezarına gittik. Uluğ bey rasathanesi neden sonra kazılarla ortaya çıkarılmış. Yerin dibine doğru kuyu gibi uzayan, eğri taş bir kızak var rasathanenin içinde; bu kızaktan, yıldızların hareketlerini öğren bir makine inip çıkarmış. Yil, Fatih'in İstanbul'u aldığı villar. Uluğ beyin bu bilimsel çalışmalarını çekmeleri softalar ona bir komplu hazırlamışlar, oğlunu da elde ederek Uluğ beyi öldürmüştür. Ondan sonra buradaki bilim merkezi sona erdi.

Özbekler, Uluğ beyin mezarını açmışlar, onun kemiklerini inclemesler ve zavallı adamın başı vurularak öldürülüp, ene kemiklerinin kırık olmasından anlımışlar. Gene bunun gibi, Timur'un da mezarı açılmış ve aksak olduğu, bir ayağının kırıldığından anlaşılmıştır.

Timur'un türbesi bir gökçe yapmıştır, tâ uzaklardan insanların gözünü alıyor ve hayranlık uyandırıyor. Burada yalnız Timur değil, Uluğ bey ve başka torunları da vatayor Timur'un.

Sovyetler Birliği'nin belki de en zengin kolhozlarından biri buradadır. Semerkant pamuk kolhozudur bu. Şehir halkın büyük bir çoğunluğu bu kolhozun işçileridir ve zenginlik onları kılıklarından bile ilk görüşte anlaşıılır. Pamuk kolhozunun işçileri en pahalı ipeklili kumaşlardan giysiler giyerler. Şehirin büyük bir stadyumu var. Tiyatrosu yeni ve büyük bir yapıdır. Bu tiyatrodada Semerkantlı yazarların oyunu oynanır. Bir orada iken, tanıştığımız Yazarlar Birliği Başkanı bir ovunu oynamaktadır. Repertuarlarında yabancı imlâpitilar ve klasiklere de yer veriyorlar. Yazarlar Birliği Başkanı tarafından aldığı bilgiye göre, bir oyuncunun yillarda oynadığı oyunlar çok oluyormuş. Bölgede okuma vazma bilmeyen kalmamıştır. Büyüklük sivililerde bâsilan kitaplar üç dört ay sibi kısa bir süre içinde tüketenler var.

Yüzüllüca büyük bir gerilik içinde bırakılmış bu Orta Asya kasabasındaki gelişme dizesini inşan hayran bırakıyor.

Yazık ki, Semerkant'ta doya doya kalamadık. Akşama doğru hava alanına geldik. Orada, Semerkant ve Taşkent vadisini ilâçlayan kılıçlık uçakların gidip geldiklerini gördük. Sonra kendi uçağımıza atlayıp gene Taşkent'in yolunu tuttuk.

(Gelecek yazı son)

PARANIZA BOL FAİZİ,

ZENGİN İKRAMIYELERİ

ve

MUAMELELERİNİZDE AZAMÎ KOLAYLIĞI,

SAĞLIYAN YEĞANE BANKA;

TÜRKİYE EMLÂK & KREDİ BANKASI

Çevrelerim

REALİST DİS TİCARET POLİTİKASI

Selâhattin Tukey

Türkiyenin dış ticaretinden rastgele alınmış bir tablonun tahlili: (Ticaret Bakanlığı İstatistiklerinden alınmıştır):

Son altı yıl zarfında Polonya ile Türkiye arasında imzalanan ticaret anlaşmalarında Polonyanın Türkiye'ye 45 kalem eşya ihracatı etmesi kararlaştırılmış ve Polonya bu süre içinde bu 45 kalemden yalnız bir tek kalem satamamıştır. Buna mukabil aynı anlaşmalarda Türkiye'nin Polonyaya ihracat edeceğii maddeler 49 kalem olarak tespit edilmiş ve fakat Türkiye yine de bu 49 kalemden 28'inde bir kuruşuk dahi ihracat yapamamıştır.

MADDELER	1960	1961	1962	1963	1964	1965
Kontenjan	Ihracat	Kontenjan	Ihracat	Kontenjan	Ihracat	Kontenjan
Kitre (Bin dolar)	—	—	25	—	25	—
Balık yağı (Bin dolar)	—	—	50	—	50	—
Demir cevheri (Bin ton)	20	—	20	—	10	—
Muhtelif (Bin dolar)	500	—	500	—	250	—
					250	—

Her yıl Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı Polonya ile ticaret anlaşması yapmış ve bir gram ihracat yapılmamasına rağmen, 28 kalem ihracat maddesini yıl yıl arkasına bu anlaşmalara dahil etmiş durmuştur. Bilgisizlik midir, ilgisizlik midir, kasıt midir, yoksa yetersizlik midir? Türkîyenin en önemli problemlerinden birisi, belki de politik alanda son on senelik tarihîmizde en fazla etkisi olan tediyeler muvazenesindeki kronik açaktır. Memleketimizin ekonomik strüktürü içi jediyeler muvazenesindeki açık Osmanlı İmparatorluğu devrinde bu yana devam edecekleridir. Cumhuriyetin ilâmmâdan bu yanak 43 sene zarfında 1930-1936 (büyük iktisadi kriz seferi) ve 1939-1946 (ikinci Dünya Harbi yılları) gibi anomal şartların cari olduğu zamanlar hariç, dış ticaretimiz 27 sene devamlı açık vermiştir.

Para kuru değişimleri, fiyat tahavilleri ve saire mukayeseyi güçlendirmeceği ve Türkîyenin ihracatının kompozisyonu aşağı yukarı aynı kaldığı cihetle ithalat ve ihracatın tonajını vermek bu hussusta bir fikir edinmek için kâfîdir.

Yıllar	Ithalat (ton)	Ihracat (ton)
1952	2.141.374	2.436.988
1953	2.631.248	2.456.235
1954	2.572.269	2.155.079
1955	3.147.936	1.792.226
1956	1.889.365	2.010.251
1957	2.342.532	1.741.532
1958	1.451.694	1.600.007
1959	2.420.927	2.071.160
1960	3.877.413	2.158.466
1961	3.120.874	2.053.392
1962	4.883.095	2.317.890

Ihracatın artmamasının ve dış ticaretin kronik bir açık vermesinin çeşitli sebepleri vardır. Tabii şartların tediyeler muvazenesine yaptığı aleyhî baskiya ilâveten turist ve hacınlara verilen dövizler, yapılan yatırımların ihracatı teşvik eder mahiyette döviz kaynaklarından karşılaşması ve saire gibi iş başında olan hükümetlerin sorumluluğunu taşıdıkları icratın neticelerini de bu arada saymak gereklidir. Bu yazida bânlar üzerinde duracağız.

Bir memleketin dış ticaret politikası bu memleketin ekonomik strüktürü ve dahil olduğu uluslararası kombinasyonun umumi dünya politikası içerisindeki durumu incelendikten sonra:

a) Lüzumlu ithal maddelerinin satın alınabileceği pazarların durumu tetkik edip en elverişli pazarları tespit eterek,

b) Ihracat yapabileceği pazarlardan ihracat maddeleri için en uygun fiyat ve şartların mevcut olalarını tayin ederek,

c) Dış obligasyonlar ve bunların kompozisyonunu göz önünde tutarak tayin etmek gerekir.

Ticaret Bakanlığında dış ticaret işlerini Dış Ticaret Dairesi Reisi'nce bir reis, bir ikinci reis, altı reis müvâni ve on dört kâdardan bir raportör tarafından tedbir edilir. Yabancı memleketlerdeki ticaret ataşekleri de bu daireseye bağlıdır. Dış Ticaret Dairesinde çalışan memur gündüzlerinde harice tayin edileceği günde hâlîn hayalini kurmak gecesini de bunun rüyasını görmekte geçirir. Bu

herkes tarafından anlaşılması gereken beşeri bir hizmet. Çünkü harice tayin 4 sene rahat bir hayat yurdâ bir otomobil, lüks ev eşi, bir kürk manto ve bir apartman katı alaca kadar para ile ödemek demek... Tabii ki her memur bunu istenir. Bu arzu o kadar kuvvetlidir ki 125-150 iâzî maaşı hakkı mültecesep olarak alan bir memur 80-90 lira asıl maaşlı bir kadro ile harice gitmeye ve emeklilik ve kadem haklarını dam fedakârlık yapmaya bile razıdır.

Ancak harice tayin o anda bânlar sandalyesini işgal den zaten dudanından çıkaracak bir emre bağdır. Cumhuriyetin ilâmmâden beri muhtelif bakanlıklarında bulunanlar arasında iyi Nâfil Vekili, iyi Dahiliye Vekili, iyi Sağlık Vekili gibi şöhret yapmış kimseler mevcuttur. Ancak iki bakanlık vardır ki bu bakanlıkların başına gelen bakanlar kim olursa olsun muvaffak olmuş diye isim yapamamışlardır. Bânlardan birisi Millî Eğitim diğeri ise Ticaret Bakanlığıdır. Ayrıca «aynı ticaret bakanı üst üste İzmir fuarını iki kere açılamaz» diye nîz de ana ne kurulmuştur. Nitekim bu bakanlığı işgal edenler arasında çeşitli formasyona sahip olanlar vardır. Bânlar arasında iki profesör, ve biri büyük biri kâlçık iki şehrin belediye reisi mevcut olmasına rağmen hepsi akibetini ayırmamıştır.

Sonuçun bu olmasında sistemin ölüyî rolü vardır. Parlementer rejimlerde bir bakanlığın başına gelen bakanların o bakanlığın işlerini uzmanı olması ve hattâ o işlerden anlasımı bile şart değildir. Bir bakanlığın memurları, uzmanları şartların gerektirdiği politikayı tayin eder ve kâbân değiştirse değiştin bu politika taâbi edilir. Dünayının en mükemmel devlet teşkilatına sahip Ingilterede Mîstesâr İmâvâni «Permanent head of the department» (Bakanlığın daimî başı) ve doğrudan doğruya Büyüce Komisyonuna karş sorumludur. Ve mîstesârla bir bakanlık atılıfı düşüğü büyük meselelerde bâkanın değişmesi normal hallerdir. Bâzide ise hal bunun tam tersindedir.

Maalesef bizde bakanlar çeşitli menfaat gruplarının harekete geçirmeye muktedir oldukları siyasi baskı altındadırlar. Kabul edilen karar ve prensiplerin 24 saat içerisinde değiştiği her gün görülebilen hallerdir. Memlekette büyük bir döviz darlığı vardır. It halât için tahsis koparmak büyük kâr sağlamaktır. Tabii ki mîteşebbis her çareye baş vuracak eşi dostu ahbab akrabayı seferber edecek ve bâkanın bağlı bulunduğu partisi de partinin komitelerini da harekete getirecektir.

Ihracatta ise müstahsilé ödenen fiyatla ihracat fiyatı arasında bâ-

lev ki bu kararlar ihracatı kösteklere, tekelci bir durum yaratarak müstahsilé istismar edilmesine yol açıcı bilen!

ETEM MENDERESİN TAHKİKATI

Bakanlıkta memurların durumu ise bâkan karşı çok zayıftır. Evvelâ harice gitmek arzusu ve bâkanı kızzârdığı takdirde bun dan mahrum bırakılacağı korkusu bir memura bâkanın emirlerine itirazsız boyun eğmek zarureti doğurmaktadır. Kâldı ki bâkan istediği memuru kazağa çekebilir başka yere nakledebilir ve onun yerine her dediğinde evet diyerek birini getirebilir.

Bu korku o kadar boyuktur ki ihracat işlerine bâkan reis müvâni Turgut Çarikkâ odasına giren iki kişiye «Vekil beyefendi vazife verdi 12 ye kadar yetistirmem lâzım bir ihracatçıya israf edecek vaktim yok» diyerel bunları odasından kovmuştur. Bu zati bu kadar korkutan vekile «5 dakika geç kaldım iki vatandaşın mîraçatını cevaplandırdım» dediği takdirde bâkanın kızkar kendisi ni başka bir vazifeye nakli, harice göndermekten vazgeçmesi ve ya azarlaması istir! — dir?

1956 senesinde Etem Menderes Emniyet Genel Müdüritliğine devlet dairesinde çalışan memurların hepsinin bankâlara borçlu olduğunu söylendiğini bildirdi ve durumun tâhâkî edilmesini istedî. Bankâlardan yapılan sorusun

ma bunun doğru olduğunu gösterdi. Ancak bir kâzâ direğe bârlarda çalışan memurların hemen hâlbâ bankâlardan memur kredisi almamıştı. Etem Menderes bir çok rîsvesi alma rivayetlerinin döndüğüünü, dumun bununa ilgisi olup olmadığını cağırı sordu ve şu cevabı aldı. Harice giden memurlar borç almamış itibâracıdan kurtulurlar. Ticaret Bakanlığı Dış Ticaret Dairesi memurları da bankâlara borçlu olmayan daireseler arasında idi.

Bugün Türkiye 100-125 milyon dolârlık bir dış borç mîrettabâtim ödemek 150 milyon dolârlık da beş senelik kâlçimâ plântının gerektirdiği yatırım malzemesini ifâh etmek zorundadır. Bu para yâ dis yardımî ve «onsorsiyom kredileri olmaksızın temin etmek diger bir ifade ile namerde muhâta olmadan temin etmek, istiyor sak kemermiz sıkış ihracatânumuzu artırmamız yeni pazarlar ve ye ni ihracat malârları bulmamız lâzûm dir.

Ticaret Bakanlığının bunu gerçekleştirecek bir politikai formüle etmeye muktedir olup olmadığı minâkaşa götürür bir meseledir. Muhakkak olan sudur ki bu gâlikâ durum ve tutumu ile bu bâkanlık erkâmi böyle bir politika mevcut olsa bile, buna pântika rüzgarlarının bâkanlık mevkîine getirdiği sahûslara karşı mîdafaaya muktedir degiller lir. (Devam edecek)

GENE DEV GEKİLS

GENE 7 MİLYON

60 Apartman Dairesi -
5 adet 100.000 lira - 10
adet 50.000 lira - 50 adet
10.000 lira - 100 adet
5.000 lira - 500 adet
1.000 lira - ayrıca 15 000
adet 100 lira.

TÜRKİYE BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyetidir

Müzikte folklorlardan yararlanıyorlar. Güzellik türküler, modernleştiriyoruz diye neye benzettiklerini biliyorsunuz? Resimde de bir zamanlar halılardan, kılımlardan, eski hattatların vazalarından yararlananlar çıktı. Zavallı yapıtlar koydular ortaya.

Belki de asıl zar olan, bilincimiz derinliklerinde saklı, geçmiş kültürümüzle ilgili, o garip ortak duyarlık noktasını bulmakta ve ona uygun yapıtlar verebilmekte. Yoksa bir türküyü alıp çok sesli yapıp içine etmekle değil.

Ulusal bir kültürün oluşum şartları kendimizi önem vermekle, kendimizi yorumlamakla, kendimizi incelemekle başlar.

2 Batı kültürünün ne olduğunu kesin olarak bilmiyorum. Yalnız sunu biliyorum, dünyada bir takım ekonomik bakımdan güçlü ülkelerin ayrı ayrı kendi ulusal kültürleri vardır. Bu ülkeler bize kültür merkezleri açıları ve bizlere kendi kültürlerinin ne kadar üstün olduğunu öğretirler. Bizler de nasıl sanat yapılacağını bunlardan öğreniriz. Çeşitli ülkeler arasında ilişkiler ve etkiler olmaktadır, bunun kaçınılmaz olduğunu biliyorum ama günümüzde güçlü ülkelerde sözde gelişmekte olan ülkeler arasındaki etkisi aşıverisi, kültür alışverisi kadar aşırı bir iş yoktur. Çünkü artık sanat eserleri bir ülke üzerinde etkileri sürdürmek için araç kullanılmıştır. Sanat için de utanılmaz bir sey bu. Ama ne çare, bu güçlü ülkelerde sanat bir endüstri haline gelmiştir. Bu endüstrinin üretimde bulunması, pazarları olması gerekmektedir. Üstün ülkelerin kültür baskısı ve buna araç olarak kullanılan her sanat yapısı bize zararlıdır. Buna karşı koymak yolları bulunmalıdır.

NAZIM HİKMETİN «FERHAT İLE ŞİRİN» OYNANACAK

Gülriz Sururi - Engin Cezzar Topluğu'nu bu yıl perdesini Nazım Hikmet'in ünlü «Ferhat ile Şirin» ile açacaktır. Otuz yıldır sahnelerimizde hiçbir eseri oynamayan Nazım Hikmet'in bu oyunu Avrupa'dan çeşitli ülkelerde oynanmış, balesi ve filmi yapılmıştır. Türk sahnesine ilk defa çıkacak olan «Ferhat ile Şirin» de Ferhat rolünü Engin Cezzar, Şirin'i Gülsün Kamu oynayacaktır.

Aynı topuluk, «Ferhat ile Şirin» den sonra Yaşar Kemal'in «Teneke» sini temsil edecektir. Aynı adlı romanından yazının sahneye uyguladığı «Teneke» de geltikçi ajanlarla idealist bir kaymakamın çatışması anlatılmaktadır.

YÖN'DE TİYATRO VE SINEMA ELEŞTİRİLERİ

Daha çok aktüel olayları ve meşdeği izlemek, duyurmak, yorumlamak ve değerlendirmek isteyen dizenemeye çalışılan sanat sayfalarında eleştiriğin önemini kendiliğinden ön plana çıkarmaktadır. Bunun için, yeni tiyatro ve sinema mevsiminin başlamak üzere olduğu şu günlerde, okurlarımıza, YON'un sanat sayfalarında tiyatro eleştirilerini Memet FUAT'ın, sinema eleştirilerini ONAT KÜTLAR'ın kaleminden okuyacaklarını, ayrıca SEMIH TUGRUL'un da sinema yazıları yazacağımı sevinçle duyururuz.

Artık petrol gerçeklerini öğrenmenizin zamanı

Bir damla kan bir damla petrol

ZISCHKA, SEYONOW, PERLO,
AARONOVITCH, ELLIOT,
SUMMERKILL, BUCHANAN
ve AKSOY

Dünyada ve Türkiye'de
Petrol için yapılan GİZLİ
SAVASLAR'ın iç yüzünü
anlatıyor

KURUL YAYINEVI
P.K. 126 Karaköy, İstanbul
BUTUN KITAPÇILARDA

(YON: 111)

3 X 4

LE CORBUSIER

Abidin Dino

Bugün, 27 Ağustos 1965 sabahı, Cap Martin de, 11.30 sularında Le Corbusier ölmüş.

Yaş 78, yüzyiliormuş denizde, fethik geçmiş, suda çakılmışlar, kalb: durmuş.

Denizde ölüm. Cap Martin. Ak. denizin kara ile toslaştığı en çığın bölgelerden biri. Nice'le İtalyan sınırı arası. Monaco çevresi.

Bu civarda dağlar denizin üstünde, üstünde yükselmış, sakin aksıda, kalmış. One eylek dağları yarbetlenen aşısı, tâ koyu lâcivert koyları dibi kadar yeşil bir ağaç devrili. Burası tırtılı bir taş ve ağaçlığı. Sirekli gül, neş, yil boyunca buram buram çığın ve yosun kokularını azdırır. Fırtına kısa süre 19. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak, buraları derebeylik artışı Rus prens, fer. Osmanlı paşaları ile Avrupa Burjuazisinin o strada yeni türk devleri yerleşmişler, fakir yeri halkın elinden bağ bahçesini satın alıp, koca parklar içinde beyaz köşkler yaptırmışlar. İmparatorluklar yıkıldı, dertlerden irak, gelenlenmişler. Monte Carlo'da rüya oynamışlar. Bugün artık o eski köşelerin parkları, parçalandı, parçalanacak, köşelerin yerine sözüm ona modern yapılar geçiyor. Beş on yıla kalmaz, tıpkı Cannes ve Nice gibi, buraları da anlamsız, sıram sıram yapımları kaplanacak. İçlerinde düzgün, nü pek az.

Ispanyadan Fransaya, oradan da İtalyaya yönelerseniz, bireyevi kıylar boyunca, mantar gibi türeyen bu piç yapı kalabığını göreceksiniz. Kimine çaresiz göremebilir bu cırınlık salgını, oysaki kutsal Akdeniz keşfetmemek bahasına da olsa,ambaşa bir mijdeyi haber veriyor bu sıram sıram oturma kutuları: Gerçekte kapitalizm, hayat felsefesi ve yaşam biçimi ile ifası etmiştir. İşte yapıları, işte bu topal düzinin getirdiği anlamsız yaşayış, bütünlük eksikliği, doğuya ve insana karşı yükseklere acısı, yabancılaşma...

Koca memleketleri, para oyuna ve sömürme kırkaçlarına kışkırtan bu Avrupa-Amerika tekelleri, sırit sırit kıyı satır alıyor, hem de kilometrelere. Koca memleket kıyları yabancılara satıyor da, ünlu vatanseverlik uzmanları bayram ediyorlar. İşleri gelyor da ondan.

Ne diyyordum? Evet bu sıradır bölgesinde halkın ayrı bir dili var, fransızca değil, İtalyanca değil provansalca. Folkloru, sırları, tükü ve oyunları ile bir uyguraklı. 14 Ligler çağlarından beri yeriler, kayalara yapışmış köy surlarının, geçen yabancı orduları seyredeler, kılıçlı tarzlarını sürdürüler, tepelerde yetişen bağlarının üzümünlü yerler, şaraplarını çekerlerdi. Taş yapıları sağlandı, bunların omuz omuza vermiş uyumlu bir arkadaşlığı vardı. Da-

yani ve içtenlik yansıyorduğu yapıları. Yaşama koşulları kolay değildi ama, yapılar hem allinen içine döndürerek, hem kâmunan birlik isteklerini yansıtıyor. İnsan yapı ve doğa arasındaki uygunluk vardı. Korsanlar, la yerli derebeyler hescâb katıldı, bu mutluluğun hic de katıksız olmadığı anlaşılmış sanırım. Bu çağlardan arta kalan evlerin çoğu, günümüzde kimlerin eline geçti? Uzun birikme, kestirmeden sülüyorum, 20. yüzyılın ortalarına doğru, bu uygurluğun 19. yüzyıl yılanları sarsılmış barınma ve yaşama kuraları, kaçınılmaz bir çözümlüsün akıtmıştı girdi. Endüstriyel Avrupa, gitikçe artan insan, hem de işsiz insan kalabalık-

ları Kuzeye çekmiş, enerji kaynaklarının çevresine yiğivermiş. Uzun bir süre tutsaklara yarası konutlar içinde işçileri yaşıyor, ve rımlarından faydalananmıştır. Avrupa burjuazisi: kurşun renkli gök yıldızı, kurşun renkli basmakalı barınlıklar, kurşun ağırlığında yaşam ve çalışma koşulları. Varlıklar başka mahallelerde, yoklular başka mahallelerde yaşıyor, uygulamada, senyör serf ayriminden pek az farkıydı bu durum.

Burakalum emekçileri, modern kapitalist düzen, kendi konutlarını da beceremedi. Bireyci kazanç «feiselesi», anımsız yapılar yükseltti coğu zaman. Coğu zaman şehirlerin serpilip yayılma, sunucuları, yeterset sokaklar da gitgeli düzenlenmeye, tıkanıp kaldı. Kapitalizm yağmacı huyunu, biçim karmaşılığında, başka başka çığların, memleketlerin biçim anlayışlarını aktarmada da gösterdi. Bu yeni görülmüş fist simit kılıksızdı. Amerikan kapitalizmi daha kestirmeden davranarak, gün olmuştu, taş taş Avrupa şatolarını yerinden söküp, kızıl denillerin yokedildiği ovalarda, yeniden kurmuştur..

Kapitalizm, Shakespeare'in Caibin gibi, kimildüğü, glicere egemen değil. Bunuyla beraber köleleştirilmiş iç gücüne dayanan teknoloji, yer yer eski kâpları çatlatı, beton ve çelik, kendi manşetini zorluyor.

Yirminci yüzyılın ortalarına doğru ekonomik zorunluklar, yeni buluşlar doğurdu, bu buluşlar da eko nomiyi etkiledi. Kapitalizmin içinde bile - gerçekleşmesi kapitalizmin gücü dışında - yeni görüşler celirdi. Eskiye karşı tepki, eski, on içinde bile yesile hız veriyor; Madden kuralları, yapı sanatı yoldan devrinci çözüm yollarına gitmeyi kaçınılmaz kılıyor.

İste Le Corbusier, yüzyılımızın eğiliminde doğan ustası, ekonomik ve sosyo-ekonomik alanındaki yetersizlikleri bir yana, yapı sanatına özgü mantıkla, yeni çağın yapı kurallarına eristi, onları dile getirdi. Kapitalizmde ütopacı, sosyalizmde kaçınılmaz bir nitelik taşıyor bu kurallar.

Kabataşlık özetenmeleri gerektiği, işte Le Corbusier'in genel ilkeleri:

- Yer düzeyi bitki, ağaç ve insanlara kalacak.

- Gezi araçları ayrı bir asma düzeye ileşyecek.

- Konutlar direk fıtstıklarında yükselen, binlerce kişiyi barındıran, gunes ve havadan tam faydalanan, bilyik araklılarla birbirinden ayrı bireylerdir. Binaların içinde bütünü kollektif yaşama araçları birikmiş bulunur: Dükkanlar, kitaplıklar, yemeklikler, kulipler, şine, malar, konferans ve toplantı salonları vs. Ayrıca ailenin veya kışının yaşamaya ve kendi içine kapanma, dinlenme ve çalışma araçları da gözetilmiştir.

Bireyle kollektifi bağıdaştırın bu program, yeni teknolojik gelişmeleri özünden biri bir yaşamına diken, hem de konular, bu dertler? İnsanın vüreğini parçalamaz mı bu gereksiz kesmeks? Sen gel de veni bir dünya tasarıla, umutlarını birlikte memleket kıylarının rezil edilisini seyret, insan bir kışa suda boğulmasa da neyler?

de uygunluğu için, yarı bir başarı olarak kalmıştır.

Fransız, Le Corbusier'in memleketi olan Fransız ele alalım: Yapıcom burada geriye bıraktığı ne ki? Passy mahallesinde bir binacık. Marsilyada tek bir irice yapı, bir de Jura dağlarının yamacında bir Ronchamp kilise maanastır. Birkaç danışma birkaç gerçekleşme yolunda proje, işte o kadar. Bu de 500 yapısı ile Sinan ustamın mutluğunu düşünlüyor.

Sıradı kapitalizm, elçabukluğu mafyet, alay ettiği, baskı altında tuttuğu, sömürgevi o ırkçı kafanın sözde vasıtı tutuyor. Satafath sözler, törenler gerçeği saklıyor. Kapitalizm, bu bilyük insanlığına kalmaya zorlamıştır.

Bu planlarda yepenmiş şehirler ve yepenmiş memleketler varı, hiçbir yapılmadı. Bozuk düzen içinde dâha pahalı kentler yapıldı gerçi, ama Le Corbusier'in «Sevinçli Kentler» değil, basbağı tıkanık kentler tıredi. Neden Burjuazi kıştı mülkiyetinin tadını çarmak istiyordu, kârını da. Büyüük projelerin karşısına bin bir çakar, bin bir engel çıktı. Bu koşullarda yapılacak bir şey yoktu, beşonun peygamberliğinden başka. İşte ustası onu yaptı, yazdı, çizdi, öğrencisi yetiştirdi. Ustanın kendi sanat anlayışında büyük ve olumlu değişimler oldu arada, kuru geometrik biçimlerden tırik, coşkun çizgiler, kıvrımlara, daha insancıl, teknarşisiz biçimlere geçti. Usta: bütünlük içinde çeşitlilik surra erdi: Sinan'ın bulduğu kârdeşin göre ve çoktan beri, Le Corbusier'in neden Süleymaniye'ye, Sinan'ın bunca hayranlığını anlamanız zor değil

Le Corbusier'in somut etkisi, olmamış mudır? Baskalarının yaptığı binalarda memleketlerde, parçası bir olmştur Le Corbusier'in programı, geniş planlar daha gündemi bekliyor. Similiçlik çırak çevreleri, ustamın ana dilince, tıkanık kârdeşin eğitimi, ustası: bütünlük içinde çeşitlilik surra erdi: Sinan'ın bulduğu kârdeşin göre ve çoktan beri, Le Corbusier'in neden Süleymaniye'ye, Sinan'ın bunca hayranlığını anlamanız zor değil

Turizm sadece eski tapınakları gezmek değil, asıl aramızın şey, tekrar doğa ile kaynaşmadır. İspanya, Fransa ve İtalyada bu gerekler gözlemedi, bu stânda bir başarı, bilyük turist kalabaklılarını bize gezecektir, başkasına benzerliğimiz değil, özellikle bizimizdir venîfilimizdir bunu başaranı olsun. Ama insanımızı da unutmayalım; topraklığımızın çok vermek, ona teknik buluşu, biçimini göstermek.

Böylesi içindəki kentlerden, kıylardan kaçan koca ustamın tek ve son signası. Cap Martin'de 3X4 boyunda, koy dibinde bir kâlubeciğin olsmuştur. Monaco'dan az otede. Ağaçlar, bir süznak ve deniz kışısı.

Deniz kışısı: Her emekçinin hakkı, ihtiyar ustamın denizde yüzme lük içinde doğa ile kaynaşma hakkı, ihtiyar ustamın denizde yüzme hakkı, ihtiyar vs. da genç içini, kovılınlı, dar gelirliin denizde yüzme hakkı onun gerekliliğini duyması hakkı, similiçlik cadre alında dinlenme kampları bu yaz yaşıyan vatandaşların camur ve tâşlarla denizde sürüklendiği içreti kamplar, yeni gencenlik çağ, aydınlar, sanatçılardan zor durumu, liks konular vari liks konular, trösterin büyük burjuazisi, bilyük burjuazisinin küçük burjuazideye küçük burjuazının emekçilere satışı konma hakkı... Plaj tekneleri, çatışmalar, Cannes şehrini atesinde, St. Raphael'de bu yaz kapaş kavgalar emekçilerin denizi tekellerine alıma kalkışları, kârdeşin karşı kalabaklı sokak gosterileri, bu yüzden Jean Gardette admı bir içini tutulmasını mahkeme, savunma komitesi tutuklu, nun koyverilişi, Akdeniz hakkı, insanın başını derde sokacak konular, bunlar çoktan görmüş, haber vermiş, çaresini göstermiştir.

Mecidiye İçi Partili mebuslar başka partilere sağlanmış (aklim ermıyor ya söyleyeceğine) ierici mebuslar meclis dışı güçler sendikalar kooperatifler gençlik ve öğretmenlerin örgütleri, ierici basın Türkmenin yapı ve kıyı kurtuluşunu hazırlamakla görevlidir. Once arsa ve yapı bozgununu önlemek, geleceğin de ilk somut bütünlüklü konaklamalarını, sanatçılardan birlikte yaratmak, işte işi.

Padişahlık çağının ağır koşulları içinde bile Türk milleti, kendi özgü bir bütünlük mimari alanındaki beceriksizliğini 1950-1960 döneminde yeteri kadar açığa vurdur; örneğin İstanbul'da 50 Türk mimarı sanat eserini yerle bir etti, ne şehri anladı ne de Boğaziçini. Yatırımlar batırma döndü. Beyaz ya meydani Menderes şehirciliğinin utang belgesidir. Öncülük, kurucu karakterinden yoksun ve beceriksizken kenara çekiliş, sun artı, Türk mimarı, mühendisler, dânya az râslanır gibi kişilerdir, fırsat verilsin, yaratıcıları göstereceklerdir. Le Corbusier ustamın hayran olduğu Sinan ustamın memleketti, Târîk, yapı, savaş, kıyı savası, yeni bir yaşam savaşı, kaza anıltılarından farklıdır.

Sanat, enezi Akdeniz Türk kıyılarını iç etmekten ibaret yerli ve yabancı bir komplonun adım adım gelişmesi ile karşılık kârdeşin kalınacaktır. Kalınıyor (Alman sermayesine dikkat!). Bütün işin sorunları belledir: 1 - Türk halkın halk coğrafyasının acayasa gereklerine göre gelişme çıklarının gözetlemek için arsa, yapı, ve kıyı vasalarını, baştan gözden geçirerek, sağlamlaştırmak lazımdır. Toprak reformunun mutluğunu düşünlüyor.

2 - Herseyden önce Türk halkın emekçilerinin, zavallı bu, giysi değil, güvenli yarım hesaba katılarak, konut ve dinlenme hakları yepenmiş bir anlayışla öncekiyle ele alınmalıdır.

3 - Bu önceki perçinledikten sonra turizm konusu belirli ölçüde ve gerçekten Türk halkın varlığını düzlenmelidir. Yoksa kârdeşin yönetiminde olmayan kamu çıraklığı içinemeyen bir turistik gelişme sadece bir azınlık isteyle var.

4 - Turizm konusu, megalojan kapitalizmin Hilton anlayısı ile değil, ölçülü yatırımlarla, sanat, feri, oda, demokratik bir turizm siyaseti gidecektir, yepenmiş anlayışta millet vekillerine ihtiyaç gösteriyor.

5 - Oldum olsayı Anadolu toprağında eşsiz bir yapı ustalığının beşelerini vermiş kışları çocukların çocukları olan bizler gerçekten yem bir yapı ve yaşam biçimimiz. Anadolu Karadeniz Marmara Akdeniz kıyıları kadar öncüler, olma fırsatı - hentiz, kaçırılmış değil. Dahası, ülki turistik kalınma yolunu, ancak ve ancak bu ikelere simsiki bağlandığımız ölçüde başarılı olabilir.

Turizm sadece eski tapınakları gezmek değil, asıl aramızın şey, tekrar doğa ile kaynaşmadır. İspanya, Fransa ve İtalyada bu gerekler gözlemedi, bu stânda bir başarı, bilyük turist kalabaklılarını bize gezecektir, başkasına benzerliğimiz değil, özellikle bizimizdir venîfilimizdir bunu başaranı olsun. Ama insanımızı da unutmayalım; topraklığımızın çok vermek, ona teknik buluşu, biçimini göstermek.

Mecidiye İçi Partili mebuslar başka partilere sağlanmış (aklim ermıyor ya söyleyeceğine) ierici mebuslar meclis dışı güçler sendikalar kooperatifler gençlik ve öğretmenlerin örgütleri, ierici basın Türkmenin yapı ve kıyı kurtuluşunu hazırlamakla görevlidir. Once arsa ve yapı bozgununu önlemek, geleceğin de ilk somut bütünlüklü konaklamalarını, sanatçılardan birlikte yaratmak, işte işi. Padişahlık çağının ağır koşulları içinde bile Türk milleti, kendi özgü bir bütünlük mimari alanındaki beceriksizliğini 1950-1960 döneminde yeteri kadar açığa vurdur; örneğin İstanbul'da 50 Türk mimarı sanat eserini yerle bir etti, ne şehri anladı ne de Boğaziçini. Yatırımlar batırma döndü. Beyaz ya meydani Menderes şehirciliğinin utang belgesidir. Öncülük, kurucu karakterinden yoksun ve beceriksizken kenara çekiliş, sun artı, Türk mimarı, mühendisler, dânya az râslanır gibi kişilerdir, fırsat verilsin, yaratıcıları göstereceklerdir. Le Corbusier ustamın hayran olduğu Sinan ustamın memleketti, Târîk, yapı, savaş, kıyı savası, yeni bir yaşam savaşı, kaza anıltılarından farklıdır.

5 Enerji Bakanlığı ve AP'li Milletvekilleri, Petrol Komisyonundaki görüşmelerde petrol dâyanızaflılığı önemi çok ger-geçin ortaya çıkışmasına sistemli surette engel olmak için baskından yalanın kadar her şarta başvurmuştur.

Petrol Komisyonundaki çalışmalar-
da, Bakan ve AP'li Milletvekilleri, petrol
konusundaki gerçeklerin ortaya çıkması
için değil tam aksine gerçeklerin ortaya
çıkılmaması ve hatta gerçeklerin tersine
çevrilmesi için, sıvası ahlâkla bağıdaşamayı-
yacak bir çaba göstermeliylerdir. Bakan ve
onu çeşitli vollarla destekleyen AP'li Ko-
misyon üyeleri, memur uzmanlar fizerine
yaptıkları devamlı baskılardan, savesinde,
gerçeklere aykırı birtakım rakamlar elde
etmek hevesinden hiç vazgeçmemişlerdir.
Bu uydurma rakamlar üzerindeki görüs-
meler sırasında, Komisyon yoğunluğuna
davanarak lehe cevirdikleri oylamalarla
ve ya Bakanın istedilii anda — iç Tütüğe
aykırı olarak — söz alması ve kapalı top-
lantı yapılırmaya yetkisini kötüye kullan-
ması savesinde, meselevi gürültüte ge-
tirmes, carilerini tekrar tekrar aramışlar-
dır. Bu Javranışa örnek olarak da, sade-
ce ilk noktaya dokumak isteriz:

a) Yabancı petrol şirketlerinin transfer etmeye yetkili oldukları gerçek meblâtin ortaya çıkmasını önlemek istiyen bir Bakan;

Petrol Kanununun en kötü (memleket için en zararlı) hükümleri arasında yer alan *“mall hükmülerin ve transfere ilişkin çözümlerin menaleketimizin ne derece zararına oldukunu”* ve bugünkü hükümler muhafaza edilirse, yabancı şirketlerin Türkivede hâm petrol üretmesinden ekonomik herhangi bir kârımızın *Jahi olamayacağı*, *aksine rezervlerimiz’i bev- hude vere tüketeceğimizi*, belirtmişistik. Bu sözlerimizi, petrol alanında en tanımış maliyeçilerimizin ve iktisatçılarının, yillardan beri petroçululük alanında çalışan uzmanların ve nihayet memleketimizde petrol hukukunu en iyi bilen ve ölümlü petrol meselelerini yakından izlemiş olan keredaha isbat ettik. Esasen bu hesapla davandırmakta idik. Bu sözlerimizin doğruluğunu Petrol Komisyonunda da bizzat Mobil'in mesur propaganda broşürlerinde rakamları esas almak suretiyle bir kere daha isbat ettik. Esasen bu hesaplamayı, daha önce Forum ve Yön Dergilerindeki incelemelerimizde, yine Mobil'in broşürlerine Javandırarak yapmış; ve hesabımıza herhangi bir aksama varsa, Bakanın, vahut - onun fahri müsavirî ve Mobil'in Müdür Muavinlerinden olan - Necdet Egeran'ın bunu belirtmesi lazımlı geldiğine işaret etmişlik. Biz, sonuc olarak bulduğumuz rakamı nasıl açık bir hesaplamaya davandırıversak onların da varacakları herhangi bir sonuca nasıl bir

racacları herhangi bir sonuca nasıl bir hesanlama ile ulaştıklarını göstermeleri gereklidir. Enerji Bakanı ve parti arkadı̄ları; Petrol Komisyonundaki görüşmelerde, hesabınızın hibci sakatlığı dokunmaksızın, sadece sonucu reddetmekle yetindiler. Kendilerinin ortaya sürmek istedikleri gerçek aykırı olan bir rakamı, esanki gerçek imtiyaz gibi göstermenin en kolay yolu olaris da, «Bakan kolaçya boyun egen Petrol Dairesi memurlarının şahadetine başvurmasa» volunu buldular. Bakan — da'ma yanına oturttuğu — Petrol Dairesi Hukuk Servisinde caisan bir zata, bu konuda istedigi rakamla söyletti. Ancak bu sizlerin hibci dayanağının bulunmadığındır. Kom'svon fiveş o-lan ve olmivan CHP'li Milletvekillерine ve tarafimizdan kolaçya ortaya kondu. Esasen bu gerçeğin adı geçen kişinin sözlerindeki gelişmelerde de matematik bir surette ortaya çıktıki belirtildiği icindir ki Petrol Dairesi merauru, «getirdiği rakamları hizli olarak ortaya atılan cesitli sorulara cevap verebilmiş» İchein silre istedil ve bildirdiği rakamları zeri aldı. Petrol Dairesi uzmanlarının, «bir milyon ton ham petrolden ne kadar ve hangi petrol ürflnleri çıkarıldığını ve «bu miktar ürflnleri kendi fivalarıyla cariñme elde edilen toplam kârdan, cesitli masraf kalemlerinin, ne miktar olarak ve nasıl bir hesaba davalarilarak indirildiği» ni ve neticede «ne kadar saft kâr kaldı» m. göstermeleri lazımdı. tarafimizdan izah edilmiş; ve «böyle bir hesaba davanan rakam getirilemedike, bildirilen sonucun hibci deñer taşımavacaktı» belirtimīstı. Biziñ bildigumuz sonuc, böyle bir hesanlamaya dayanıvordu. İste Petrol Dairesi bu vazifeyi. Petrol Komisyonu süresince ve hattâ bugüne kadar hibci zaman verine getirmem's; ve Petrol Komisyonu çalışmalar süresince — aradan iki haftadan fazla bir zaman geçtiği halde — istenilen hesabı ve ona dayanan objektif sonucu bildirememīstır.

Durum boyne olduğu halde, Enerji Bakanı Turgut Komisyonun bir toplantıında, mesele ile ilgilenen Milletvekillerinin ve fakirin hazır bulunmasından farkedin-

PETROL DE SON DURUM

Prof. Dr. Muammer Aksoy

Petrol Dairesi Başkan vekilliği yapan ve hayatı boyunca yalnız Elektrik Etüd Dairesinde çalışmış olan zatın, ATAŞ Rafine risinin tevsiî talebi münasebetiyle yapılan sulu görüşmesinde, egemen Türkiyede değil de sanki bir sömürgemiş gibi konuşan ve davranışları ATAŞ Genel Müdüriîne karşı hakkettiği dersi verememesi, ona haddini bildirememesi, (Türkiyenin bağımsız bir memleket olduğunu ve burada böyle konuşulamayacağının ihtar edememesi) onun bu görevi başaramayacağıının açık delilidir.

ce, «yabancı şirketlerin her ton ham petrol başına ne kadar dolar transfer edeceklerinin, Petrol Dairesinin getirdiği rakamlarla belli olduğunu; ve böylece yabancı şirketlerin Türkiye'de firetikleri ham petrol karşılığında transfer edecekleri meblâğının, ithal edilecek ham petrolden esaslı surette dâlistik bir seviye göstergesi'nin sabit olduğunu, bunun aksının ise isbat edilemediğini» İddia edivermiş, yani meselevi gürültüye getirerek «gerçeği» açıkça tahrif etmek yoluna sapmıştır. Tam bu konusuna ıştiline Komisyonu geldiğimden, «Bakanın gerçekleri tahrif ettiğini», «M. Turgut'um sabit olduğunu iddia ettiği durumun, tam aksının sabit olduğunu» ortaya koymamız tizerinedir ki. Bakanla aramızda son meydan muharebesi başlamıştır. Komisyon yoğunluğunun, «petrol meselesini, sadece tersinden göstermek amacıyla başka bir maksadı yönelikmedi» ni, Bakanın da «her türlü hukuk kurallarına aykırı olarak, istediği gibi at oynattı» nı kesin surette tesbit ettiğimden Komisyonu o gün terketmek yoluna gitmiş bulunuyorum. (Komisyonu terketmeden önceki tartışmazı, daha önce Yön ve Forum Dergilerinde etraftı olarak ortaya koyduğundan, bu nokta üzerrinde şimdjî tekrar duracak değilim. Zaten basianeçtan beri, deñişkîlik teklifin parlîmentodan çıkarmamak için hibbi takâtik ve cabavi ihmâl etmeyen Bakanın ve arkadaşlarının oyunları, 3-4 gün sonra Meclisin taâli girmesiyile sona erdi.)

İtibarının, gerek «tüketicie pavrı canbazlığına rotaya koyan Maliye Bakanlığının uzmanı» na karşı, gerek «Petrol Kamununun daki hükümleri ve yabancı şirketlerin TürkİYEYE getirdikleri iddia edilen sermayeye ilişkin rakamların ıkyılızını» en zilel bir surette ortaya koyan Maliye Bakanlığının diğer uzmanı» na karşı yaptıkları baskı tizerinde iftirele durmak lazımdır. Bu hareketler demokrasiyi sovsuzlaştırma hevesi içinde olan kimselerin «gerecilerden ne derece korkutukları» nı ve «memurları yalancı şahit durumunda düşürme cabasında hiçbir sınır belirmeden durmadıkları»nın en açık ve en acı örneklerinden birini teşkil etmiştir.

b) Yabancı petrol şirketlerinin kamu na avkiri davranışlarının ortaya konmas karşısında sınırlenen ve meseleyi örtmek volunu giden bir Bakan.

Yabancı petrol şirketlerinin, sellerin deki arama ruhsatnamelerini gereği gibi kullanmadıktan başka, petrol buldukları kuyuları dahi işletmediklerini isbat ettiğimiz zaman, kanunda yapılması istenilen değişiklıkların kabul edilmesine doğrudan doğruya etkisi olacak bu kadar önemli bir olay, Bakan duymamazlıkta kalınca çalışmazı meselelerin tizerinde israrla durmamız tizerine de, hiddet ve tehdîde kapılmıştır. Yabancı petrol şirketlerinin bu yoldaki hareketlerine bir misâl olarak, öteden beri Bağışıklık Mobil'in Ba-

ti. Raman'da 1962 de açığı 101 numaralı kuyuyu zikretmekte idik. Komisyonda ayın iddialarımız tekrarladık. Buna inanmak istemeyen Bakandan ve AP'li Milletvekillerinden, sözlerimiz bir İhbar teşkili edilmesini ve Petrol Dairesinden ilgili dosyaların getirtilmesini talep ettilik. Bu talebi anlamamaya ve atlatmağa çalışan Bakanın ve AP'li Milletvekillerinin vicdanlarını harekete getirebilmek için Batman'a giderek kuyuların resimlerini çekmemiz ve gerçekleri fotoğrafı da Komisyon'a sunacağımızı belirtmemiz üzerine, Bakanın gösterdiği tepki, onun şirketleri savunmada hiçbir ölçü tanımadığını

dir ki, şimdilik bu konuda fazla konuşmamışlığım.)

7 Petrol Dairesinin durumu:

Petrol Dairesinin durumu, hâlâ yıldızlar açısından. Bu Dairenin Reislik görevini hakkıyla yerine getirecek şahıslar varken, petrol konusunda en küçük bilgiden yoksun ve medenî cesaretle hiçbir ilgisi olmayan kişiler. Petrol Dairesinin millet bakımdan hayatı önemdeki işlerini yürütmekte, yanı işleri oluruna (yabancı şirketlerin oyunlarına) terk etmektedirler. Petrol Dairesi Başkan Vekilliği yapan ve hayatı boyunca yalnız Elektrik Etüt Dairesinde çalışmış olan zatın ATAŞ Rafinerisinin tevsiî talebi münasebetiyle yapılan sulh görüşmesinde, egemen Türkiye'de değil de sanksi bir sömürgede fırsat gibî konuşan ve davranışları ATAŞ Genel Müdürüğine karşı hak ettiğini dersi verememesi, ona haddini bildirmemesi (Türkiyenin bağımsız bir memleket olduğunu ve burada böyle konuşulamayacağım lâkat edememesi), onun bu görevi başaramayacağıının en açık delillidir.

3 Petrol davasının da, diğer davaları mazm da çözüm anahtarı:

Petrol konusunda katıldığım açık oturum ve verdığım konferansların 16 numaralı teşkil eden bu konuşma sonunda belirtmek isterim ki, petrol konusu, İktisadi hayatımız ve millî güvenliğimiz bakımından en önemli davalardan birini teşkil ettiğini halde, şöhretli ki, memleketin en önemli Javası deildir. Sadece slav alandaki bağımsızlıkla ve tıbbimizle, İktisadi ve sosyal alanda da, tam egemenlik, tam bağımsızlığı ve 30 milyonun huzur ve refahı içen çalışan bir Devlet mekanizmasına sahip olunmadıkça, ne petrol davasının, ne de diğer İktisadi, sosyal, siyasi ve hukuki sorunlarımızın millet yararına olan bir çözüme kavuşabilmesine imkân yoktur.

İste Petrol Komisyonunda, Petrol Kanununun değişirilmesine ilişkin kanun teklifi üzerindeki görüşmeler, bu gerçeği en açık bir şekilde bir kere daha ortaya koymustur. Petrol Kanununun değişmesi ve petrol dâvamızın çıkar yola gitmesi,

Böylece demek isteriz ki, petrol davamız dahi, büyük ana davanın sadece bir halkasından ibarettir. Asıl dava, Devlet ve Hükümet anlayışındaki yanlış zihniyetin yerine, doğru ve Türk toplumu için faydalı olamını hakim kılabilmektir. Memleketin sorunlarını «sadece bir avuç insanın çıkarını saflayacak yönde özme çabası içinde bulunan ve «memleket davalarının dürüst ve açık bir şekilde ortaya konması» bir yandan önlemeye çalışan, öte yandan da kendi çarpık ve toplumun zararına olan görüşlerini saflayarak gizlemeže ve milleti aldatmaya yetenen bir siyaset ve idare anlayışı» devam ettiği sürece, bu memleketin sefaletten, iktisadi ve sosyal gerilikten, hukuki ve siyasi huzur-suzluk ve kararsızlıktan kurtulabilmesi imkânsızdır.

Bütün aydınlar ve samimi olarak memleketin yararına önem veren bütün vatandaşlara düşen baş ödev, stoplum yararını hice sayan Türk demokrasının tehdit eden bu kişisel çıkarrı ve yabancı uyruklu zihniyeti ve onu tecessüm ettiren siyasi teşekkürili demokratik yoldan tasfiyeye hizmet etmek»dır. Bu zihniyet ve onum eti kemigi haline gelmiş olan siyaset teşekkülü, memleket kaderini doğrudan doğruya veya dolambaçlı yoldan etkilemeye devam ettiğin sürece, Türk Milleti için kaybedilen değerli aylar ve yıllar birbirini kövalayacak ve dünya uzak çağına yükselenken, biz Otağımızın karanlıklarına düşmeyeceğiz.

him olmadı)¹ gözükünde tutulursa, beksekiliğin önemi Jaha İvi kavrannmış olmuş.
Meselevi ve anlaşmazlığa bütünlük teferruatıyla taze taze incelemiş Mehmet Erde
mir şahı ve bu konuya Türkivede en iyibilen Özer Derbil şahı — ki bu gerçek Balkana birkaç defa belirttilmistir — idealis
ve pek deðerli oldukları kadar da medeniyet şahı sahsveterlerin havetinde bulun
durulmamışını, iyilikte ve memleketi vararına yormakla imkân var midir?

Hele yabancı ham petrolün pahalı satın alınması meselesinin mazlısının göz atarak, bunun Bakan için yüz kızartıcı sahalar taşıdığını tesbit etmek zorunluğunda kalırız. Vaktifle yabancı ham petrolün Jaha ucuz satın alınmacaşını israrla iddia eden ve bunu Battı kavnaklarına dayandıran kişilere, daha bir iki ay evvel rahatça komünistlik ısradında bulunan Bakan acaba şimdi tarziye verme nezaket ve Jüristiliğin olsun gösterecek midir? (Ham petrol fiyatları üzerindeki görüşmeler henüz sona ermediği için)